

Araştırma Makalesi/ Research Article

Ordu Bölgesinde Meydana Gelen Eşkîyalık Olayları ve Nizama Aykırı Suçlar (1789-1839)

İhsan Öncel*

(ORCID: 0000-0003-4144-070X)

Makale Gönderim Tarihi

01.10.2024

Makale Kabul Tarihi

14.11.2024

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Öncel, İ., "Ordu Bölgesinde Meydana Gelen Eşkîyalık Olayları ve Nizama Aykırı Suçlar (1789-1839)", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9/ Özel Sayı: Dr. Selma Pehlivan'a Armağan (2024): 2226-2262.

APA: Öncel, İ. (2024). Ordu Bölgesinde Meydana Gelen Eşkîyalık Olayları ve Nizama Aykırı Suçlar (1789-1839). *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9 (Özel Sayı: Dr. Selma Pehlivan'a Armağan), 2226-2262.

Öz

Osmanlı Devleti'nde 1789 ve 1839 yılları arasında kanuna ve nizama aykırı olaylara sıklıkla rastlanmaktadır. Devletin içinde bulunduğu ekonomik bunalım ve otorite boşluğundan dolayı ortaya çıkan bu olaylar Ordu bölgesinde de tespit edilmektedir. Bu çalışmanın amacı 1789-1839 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin içerisinde bulunduğu sıkıntılı durumun Ordu bölgesine nasıl yansıdığı, Ordu bölgesinde huzur ve asayişin neden sağlanamadığı, bölge idarecilerinin, eşkıyaların, ayanların, korsanların ve adi suçluların bölgede ne tür faaliyetler yaptığı, halkın karşılaştığı sorunlar karşısında aradığı çözüm yolları ve Osmanlı Devleti'nin bölgedeki olaylara nasıl müdahale ettiği gibi sorulara cevap bulmaktır. Ayrıca bu çalışmanın Ordu bölgesinin sosyal tarihine önemli katkı sağlayacağı kanaatindeyiz. Ordu ve çevresinde meydana gelen

* Doktora Öğrencisi, Sinop Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, Türkiye, ihsanoncel52@hotmail.com.

Ph. D. Candidate, Sinop University, Institute of Social Sciences, Department of History, Turkey.

kanunlara aykırı olaylarda ayanlar ilk olarak görülmektedir. Ayanlar kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmekte ve buldukları bölgede yaşayan halka çeşitli şekillerde baskı ve zulmetmektedir. Ordu bölgesinde ayan ailelerinin dışında görevini kötüye kullanan devlet adamları, birkaç eşkiya grubu ve bireysel suçlulara da rastlanmaktadır. Halk karşılaşmış olduğu sorunları adli birimlere bildirip, sorunların giderilmesi ve suçluların cezalandırılmasını istemiştir. Yapılan incelemeler neticesinde Osmanlı Devleti suçluları cezalandırarak sorunları bertaraf etmeye çalışmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ordu, Eşkivalık, Suç, Ceza.

Banditry Incidents in the Army Region and Irregular Crimes in Ordu Region (1789-1839)

Abstract

Between 1789 and 1839, events contrary to law and order were frequently encountered in the Ottoman Empire. These events, which arise due to the economic crisis and authority vacuum of the state, are also detected in the Ordu region. The aim of this study is to find answers to questions such as how the troubled situation of the Ottoman Empire between 1789-1839 was reflected in the Ordu region, why peace and order could not be ensured in the Ordu region, what kind of activities the regional administrators, bandits, ayans, pirates and common criminals carried out in the region, the solutions sought by the people against the problems they faced and how the Ottoman Empire intervened in the events in the region. In addition, we believe that this study will make a significant contribution to the social history of the Ordu region. In the lawless incidents that take place in and around the army, the ayans are seen first. The Ayans act in line with their own interests and oppress and oppress the people living in their region in various ways. In addition to the families of the deceased, there are also statesmen who abuse their offices, a few bandit groups and individual criminals in the army region. The people reported the problems they faced to the judicial units and demanded that the problems be resolved and the criminals punished. As a result of the investigations, the Ottoman Empire tried to eliminate the problems by punishing the criminals.

Keywords: Army, Banditry, Crime, Punishment.

Giriş

Ordu ili Karadeniz bölgesinde Doğu Karadeniz bölümünde yer almaktadır.¹ İlin kuzeyinde Karadeniz ve Kuzey Anadolu Dağları'nın sıra dağları bulunmaktadır. İl güneyde Tokat ve Sivas illeri, batıda Samsun, doğu tarafında ise Giresun ile komşudur. Engebeli bir yapıya sahip olan Ordu ilinde Karadeniz iklimi hakimdir.²

Ordu isminin anlamı Yusuf Has Hacib'in "Kutadgu Bilig" adlı meşhur eserine göre; şehir, saray, başşehir ve sahil şehri olarak geçer. Kaşgarlı Mahmud'un "Divan-ı Lügat'it-Türk" adlı eserinde ise Ordu ismi; bir yere yerleşmek, Hakanın yurdu ve ordulaşmak gibi anlamlara gelmektedir. Türkçe sözlükte de bir devletin askeri topluluğu olarak geçmektedir.

Ordu isminin kökeni hakkında farklı rivayetler mevcuttur.³ Fakat resmi olarak ilk defa Fatih Sultan Mehmet devrinde "Arazi ve Vergi Tahrir Defterinde" Bölük-ü Niyabet'i Ordu şeklinde Ordu ismine rastlanmıştır. Yine 1613 tarihli bir Tahrir defterinde "Kaza-i Bayramlı Nam-ı Diğer Ordu" ibaresi yer almaktadır. 1728 tarihli bir vakıf kaydında ise Bayramlı kasabasında bir caminin adı "Ordu Camii" olarak geçmektedir. Aynı tarihli bir fermanda "Ordu Kadısı"na verilen bir hükümde de Ordu ismine rastlanmaktadır.⁴

Ordu ilinde bilinen ilk yerleşim izleri eskiçağlara kadar uzanmaktadır.⁵ Ünye bölgesinde yapılan arkeolojik kazılar sonucunda ortaya çıkan çakmaktaşından bir el baltası, bir kazıyıcı, iri yonga kazıyıcı ve dilgi çakı gibi buluntular bu görüşü desteklemektedir. Ordu yöresinin eski çağlarıyla ilgili kesin bilgileri öğrendiğimiz bir kaynakta Ksenophon'dur. Ksenophon Kotyora (Ordu) bölgesinden surlarla çevrili bir şehir olarak bahsetmiş ve burada bir şehir kurmak istemiştir.⁶ Ordu bölgesi M.Ö 1700'lerden itibaren başlayarak Hititler, Frigler,

¹ Erol Akkuş, *Ordu Efsaneleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2018, s.10.

² Mithat Baş, *Ordu Yöresi Tarihi*, Ordu, 2012, s.17.

³ Bahaeddin Yediöldü, *Ordu Tarihinden İzler*, Ordu, 2018, s.108.

⁴ Ahmet Gürsoy, *Şehir Coğrafyası Yönünden Ordu*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1998, s.63.

⁵ Murat Yüksel&Murat Yeşil, "Kent ve Yaşam Ordu Kenti Örneği", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21/2, (2017), s.682.

⁶ Harun Oy, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Ordu*, Ankara, 2021, s.1-13.

Kimmerler, Medler, Persler, Büyük İskender, Pontus Devleti, Roma, Bizans İmparatorlukları ve Trabzon Rum Devleti gibi önemli devletlere ev sahipliği yapmıştır.⁷

Trabzon Rum İmparatorluğu ile mücadele eden çeşitli Türk grupları ve özellikle de Hacı Emiroğulları Beyliği'nin çabaları sonucu bölge Türklerin hakimiyeti altına girmiştir.⁸ 1. Bayezid 1398 yılında Hacı Emiroğulları ve bölgedeki diğer Türkmen beylerini kendine tabi kılsa da Ordu bölgesi kesin olarak Fatih Sultan Mehmet devrinde Osmanlı hükümüne girmiştir.⁹

Ordu Bölgesinin İdari Yapısı

Ordu ve yöresi Osmanlı hakimiyetine girdikten sonra idari yapıda önemli bir değişikliğe uğramamıştır. Bölgede yapılan ilk ciddi düzenlemenin 1427 yılında yapılan tahrir ile meydana geldiği düşüncesindeyiz. Lakin bu defter henüz ele geçmediği için bölgenin idari yapısı hakkındaki bilgilere 1455 tarihli tahrir defterinden ulaşmaktayız. 1455 tarihli tahrir kaydına göre Ordu bölgesi Bolaman Irmağı ve Aksu Irmağı sınır olarak belirlenip üç kazaya ayrılmıştır. Bolaman Irmağı'nın batısı Canik Sancağına bağlanmış, iki ırmak arası Vilayet-i Bayramlı ve Aksu Irmağı'nın doğusu da Vilayet-i Çepni olarak isimlendirilmiştir. Vilayet-i Bayramlı'nın sınırları günümüz Ordu İli ile aynı değildir. Fatsa'nın doğusundan denize akan Bolaman Irmağı ve Aybastı İlçesi'nin batısındaki hat, Ordu Kazası'nın batı sınırını belirlemiştir. Güneyde İskefsir (Reşadiye) ve Milas (Mesudiye) kazaları yer alırken, kuzey sınırı Karadeniz'dir.¹⁰

1455 tarihli tahrir defterinde Ordu bölgesinin adı “Vilayet-i Bayramulu me’a İskefsir ve Milas” olarak geçer.¹¹ Yine günümüz Perşembe İlçesi “Niyabet-i Satılmış-ı Bayram” ve Fatsa'nın batı kısmında kalan yerler ise “Nahiye-i Satılmış-ı Ferid Beğ” olarak

⁷ Yediyıldız, a.g.e., s.108.

⁸ Bahaeddin Yediyıldız, “Ordu”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.33, İstanbul, s.367-370.

⁹ Ali Sinan Bilgili, *XVI. Asırda Karahisar-ı Şarki Kazası*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989, s.36.

¹⁰ İsa Altun, *Ünye Kazasının İdari Yapısı (XIX. Yüzyıl)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2023, s.49.

¹¹ Şerife Tali, “Ordu/Ünye Şehir İçi Hanlarından Günümüze Kalan Tek Örnek: Kefeli Han”, *Karadeniz Araştırmaları*, 15/58 (2018), s.76.

geçmektedir. 1455 yılında Ordu bölgesi yirmi dört idari birimden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla; bir nahiyeye, dört niyabete, bir nahiyeye-niyabete, sekizi bölük, ikisi bölük-i geniş, ikisi bölük-i niyabete, biri bölük-i niyabete-i geniş, biri nahiyeye-niyabete-i geniş, ikisi niyabete-i geniş ve bir tanesi de divan olarak tavsif edilmiştir.¹² Bunlardan divan bölgenin mali açıdan, niyabete adli açıdan, nahiyeye coğrafi açıdan geniş ise “ormanlık-ormanlar sırtı” anlamında yapılan bölümlenmeler sonucu kullanılmıştır.¹³

1515 ve 1520 tarihlerine gelindiğinde Ordu bölgesinin adı “Kaza-i Canik-i Bayram” olarak karşımıza çıkar ve Ordu bu tarihlerde Karahisar-ı Şarki Sancağına bağlı olan Erzincan Eyaletine bağlıdır.¹⁴ Ardından 1520-1537 tarihlerinde Canik Sancağına bağlı olan Rum Eyaleti’ne, 1537-1553 tarihlerinde Karahisar-ı Şarki Sancağına bağlı olarak Erzurum Eyaleti’ne bağlanmıştır.¹⁵

Tarihler 1647 yılını gösterdiğinde Ordu, Gölköy ve Bucak gibi kasabaları ile Trabzon’a bağlanmıştır. 1831 yılında ise Mesudiye ve Aybastı ilçeleri hariç, Fatsa’nın batısında kalan tüm araziler Trabzon eyaletine dahil edilmiştir. Fatsa’nın iç ve batı kısımlarıyla Ünye’de Canik (Samsun) Livasına bağlanmıştır.¹⁶ Osmanlı Devleti’nin idaresi altına girmesinden Tanzimat’a kadar idari taksimatı devam eden Ordu bölgesi kethüda, divanbaşı, timar beyleri, kale dizdari, mülazımlar, naipler, subaşı ve kadı gibi görevliler tarafından idare edilmiştir.¹⁷

Ordu Bölgesinde Asayiş Olayları

Ordu bölgesinde incelenen dönemde birçok adli vakaya rastlanmıştır. Bu vakaların meydana gelmesinde, Osmanlı Devleti’nin o dönemdeki durumu ve Ordu bölgesinin kendine has yapısına dair nedenler etkili olmuştur. İlk olarak Ordu bölgesi için şunu söyleyebiliriz: Bölgenin hinterlandıyla olan zayıf bağlantısı, coğrafi zorluklar, ulaşım

¹² Mithat Baş, a. d. e., s.134.

¹³ Bahaeddin Yediyıldız, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi (1455-1613)*, Ankara, 1985, s.42.

¹⁴ İlhan Ekinci, “XIX. Yüzyılın Sonlarında Ordu Kazasında Müslim-Gayrimüslim Nüfusu ve İlişkileri”, *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 1/1, (2006), s.56.

¹⁵ Kemal Saylan, *1868-1914 döneminde Ordu kazası*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2007, s.26.

¹⁶ Mithat Baş, a. d. e., s.229.

¹⁷ Bahaeddin Yediyıldız, a. d. e., s.48.

güçlükleri ve merkeze olan uzaklığı, tarih boyunca bu bölgenin merkezi otoriteden kopuk bir yapıda kalmasına ve kent medeniyetinin bu bölgeye oldukça yavaş ulaşmasına neden olmuştur. Trabzon ve Canik vilayetleri ile sancaklarının en büyük sorunlarından biri, bu bölgelerin merkezi denetim altına alınamaması olmuştur. Dağınık yerleşim yapısı, doğu-batı yönünde kısa mesafelerde bile önemli sosyo-kültürel farklılıkların ortaya çıkmasına yol açarak bölge içinde yoğun bir rekabet ortamı yaratmıştır. Roma döneminden itibaren bölgeye yerleşen topluluklar, sınırlı kaynaklar ve zorlu coğrafi koşullarla başa çıkmakta zorlanmış; böylece bölge, eşkıyalığın hüküm sürdüğü bir yer haline gelmiştir. Yabancı seyyahlar, diplomatlar ve araştırmacılar da gözlemlerinde bu duruma dikkat çekmiş ve bölgeye dair izlenimlerini bu yönde aktarmışlardır.¹⁸

Yalnızca Ordu bölgesinde değil Osmanlı Devleti'nin tüm sınırları içerisinde meydana gelen bu olaylarda devletin içinde bulunduğu ekonomik bunalım ve otorite boşluğu önemli rol oynamıştır.¹⁹ Ayrıca eşkıyalık olayları, rüşvet, suhte ve levent isyanları, liyakatsiz kişilerin göreve gelmesi, sefer masraflarının halka yüklenmesi ve adam kayırma gibi olaylar bölgedeki asayişsizliğin diğer önemli sebeplerden birkaç tanesidir.²⁰ Ordu bölgesinde meydana gelen eşkıyalık olayları gruplandırılacak olursa bunlar; dağ ve yol eşkıyalığı, çarşı pazar ve ev basma, adam öldürme ve yaralama şeklinde sınıflandırılmaktadır.²¹ Ayrıca bu dönemde yol kesen, hırsız, yaralayıcı, kargaşa çıkaran, serseri ve halka eziyet edenlerin tarifi ile ilgili nizamnameler bölge kadılarına gönderilmiştir.²² Osmanlı Devleti karşılaştığı tüm bu nizama aykırı olaylara karşı cezai yaptırımlara başvurmuştur.

¹⁸ Süleyman Uygun, *Fransız Seyyah ve Konsolosların Gözünden Ordu-Fatsa-Ünye*, Ankara, 2023, s.2.

¹⁹ Mustafa Akdağ, "Celali İsyanlarının Başlaması", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 4/1, (1946), s.24-37.

²⁰ Suha Oğuz Baytimur, İhsan Öncel, "Menteşe Bölgesinde Eşkivalık Olayları ve Nizama Aykırı Suçlar", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/26, (2022), s.317.

²¹ İbrahim Güler, "XVIII. Yüzyılda Orta Karadeniz Bölgesinde Eşkivalık Hareketleri", *Osmanlı Araştırmaları*, 15/15, (1995), s.188.

²² Sabri Bacacı vd., *Ünye Şer'iyye Sicilleri 1813-1872 (Değerlendirme, Transliterasyon ve Dizin)*, İstanbul, 2013, s.461.

İncelediğimiz dönem öncesinde de farklı tarihlerde Ordu ve çevresinde kanun ve nizama aykırı olaylar tespit edilmektedir. Celali isyanları döneminde ortaya çıkan olaylar Ordu ve çevresini de etkilemiştir. Bölgede huzur ve asayişin bozulması, köylülerin toprağını terk etmesi ve nüfusun azalması Ordu bölgesinde celali isyanlarının etkileri arasındadır.²³ Bu dönemde en çok öne çıkan eşkıya grupları, Hacı Şamlı, Kara Goncolos ve Kürt Süleyman gibi kanlı ve kalabalık çetelerden oluşmaktadır.²⁴ Cafer Paşa, dönemin Canik muhassılı olarak bölgedeki eşkıyaların tenkiliyle görevlendirilmiştir. Canik bölgesinin yüksek kesimleriyle Koyulhisar ve Şebinkarahisar bölgelerinde yakaladığı çok sayıda eşkıyanın başlarını kestirip İstanbul'a göndermiştir.²⁵ Bu dönemde meydana gelen suhte isyanları da bölgede tespit edilmektedir. 1601 tarihli bir belgeye göre; Pazarsuyu, Bayramlı-yı Ordu, Bolaman ve Yakupbeğderbendi Kazalarında faaliyet gösteren suhte eşkıyalarının hakkından gelinmesi için bölge kadılarına emirler gönderilmiştir.²⁶ Bu dönemde devlet idarecilerinin zaman zaman halka adaletsiz davranmaları, halkın suhte hareketine sempati duymasına yol açmıştır. Devrin Amasya sancak beyi Şehsuvar Bey, Canik bölgesindeki suhteleri büyük oranda bastırmıştır. Ancak suhte hareketi 17. yüzyılın ortalarına kadar varlığını sürdürmüştür.²⁷ 1624 tarihinde ise Abaza Mehmed Paşa isyanı Ordu ve çevresini olumsuz etkilemiştir. Abaza Mehmed Paşa'nın Ordu ve çevresindeki faaliyetleri ve Ordu Kazasında bulunan idarecilerin baskılarından halk muzdarip olmuş, bölge halkının bir kısmı baskılardan dolayı bölgeyi terk etmek zorunda kalmıştır.²⁸

1590 ve 1700 yılları arasında vuku bulan bu tür olaylardan ötürü yoğun bir nüfus kaybına uğrayan Ordu'ya civar bölgelerden de göç ve iskân olmuştur.²⁹ Lakin Ordu Kazası ve çevresine göç eden toplulukların bir kısmı, yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur.³⁰ 1723

²³ Baş, a.g.e., s.215.

²⁴ Sıtkı Çebi, *Bütün Yönleriyle Dünden Bugüne Ulubey*, Ordu, 1995, s.35.

²⁵ Mustafa Çalık (ed.), *Tarihi, Sarayı, Konakları, Kadıları, Hattatları, Fındığı, Mısırlı ve Gemiciliğiyle Ünye*, İstanbul, 1999, s.25.

²⁶ Baş, a.g.e., s.219.

²⁷ Mustafa Çalık (ed.), a.g.e., s.25.

²⁸ Baş, a.g.e., s.221.

²⁹ Baş, a.g.e., s.222.

³⁰ Burcu Kara, *XIX. Yüzyılda Ünye Kazasında Göçler*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2021, s.49.

yılında Ordu Kazası ve çevre kazalara iskân edilen Kürtünlü ailesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Kürtünlü ailesi Ordu, Canik ve yakın kazalarda iskân tutmuş ve buralarda eşkıyalık faaliyetleri yürütmüşlerdir.³¹ Diğer taraftan bölgede bulunan mahalli idareciler bölge halkına eziyet etmektedirler. 1740 tarihli bir belgeye göre Hapsamana (Gölköy), Milas (Mesudiye), Aybasdı, Perşembe, Bolaman ve Çamaş Kazaları ahalişi Şeyhzade İbrahim Ağa tarafından baskı ve zulme uğramıştır. Bölgeden fazladan vergi de alan İbrahim Ağa ahali tarafından merkeze şikâyet³² edilmiştir. Merkezden gelen emirde şikâyetlerin dinlenmesi ve suçluların mahkemeye çıkarılması emredilmiştir. Lakin İbrahim Ağa merkezdeki devlet adamları ile olan bağlantısı sayesinde bu olaydan ceza almadan kurtulmuştur.³³

Bir yıl sonra ise otorite boşluğundan faydalanmak isteyen bazı ayan aileleri bölgede söz sahibi olmak için birbirleri ile mücadeleye girmiştir. 1741 yılında Terme'li Kınacıoğlu Mehmed ve çetesi Canik Muhassılı olan el-Hac Fatsalı Ahmet Ağa'yı Fatsa'dan ailesini ziyaretten dönerken yolunu kesmiştir. Kınacıoğlu Mehmed ve çetesi, Fatsalı Ahmet Ağayı ve yanındaki kırk civarı adamını katledip, mallarına el koymuştur. Yapılan tetkikler sonucunda olayın eşkıyalık değil Canik muhassılı olabilmek için yaşandığı ortaya çıkmıştır.³⁴ 1744 yılında ise bir gurup eşkiya Aybastı Kazasında faaliyette bulunmuştur. Ali Boduloğlu Ahmet, İbrahim ve Mustafa isimli eşkiyalar bölgede ahalinin mallarını gasp etmiş, insanların canına kıymış ve genç kızlara tecavüz etmişlerdir. Ahali gördüğü bu zulüm karşısında Karahisar-ı Şarki voyvodasına şikâyetle

³¹ İlhan Ekinci, "Büyük Ayanın Gölgesinde Ordu Kazasında Ayanlığın Gelişimi", *History Studies*, 5/4, (2013), s.157.

³² Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşayan bir kişi haksızlığa uğradığında ya da kanunsuz bir durum ile karşılaştığında bulunduğu bölge kadısına veyahut da direk olarak divana sözlü ya da yazılı olarak şikâyetle bulunabilirdi. Yapılan şikâyetler neticesinde merkezde ve taşrada görülen davalar birbirinden farklılık arz etmekteydi. Merkezde görülen davalar sonucunda alınan kararlar padişahın onayından geçtikten sonra yürürlüğe girmektedir. Taşrada ise adli vakanın meydana geldiği bölge kadısı yapılan şikâyetleri inceleyip tetkik ettirdikten sonra suçun türüne göre suçlu kimselere cezalar verebilmektedir. Detaylı bilgi için bakınız; Kader Demir Kırayit, *Arzuhallerin Söyledikleri*, İstanbul, 2023, s.35.

³³ İlhan Ekinci, a. g. m., s.158.

³⁴ Abdullah Bay, "Canik Muhassıllığı İçin Yapılan Siyasi Mücadeleler", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 19/19, (2008), s.70.

bulunup idarecilerin durumla ilgilenmesini ve eşkıyaların cezalandırılmasını istemiştir.³⁵ Ayanlar dışında bölgede en büyük güç haline gelmek isteyen eşkıyaların da birbirleri ile mücadelesine şahit olunmuştur. Keza 1745 tarihli bir belgeye göre Ünye Kazasında iki grup eşkıya birbiri ile mücadeleye girmiştir. Bu iki eşkıya grubu birbirleri ile mücadelelerinin yanı sıra çarşı, pazar ve şehir demeden buldukları bölgede gasp ve yağma faaliyetlerinde bulunmuştur.³⁶ 1784 yılında ise Ordu kadısına giden bir şikâyete göre Kalemoğlu İsmail bölgesinde eşkıyalık yapmakta olan Tekeoğlu Hasan'dan büyük zarar görmüştür. Mallarını ve değerli eşyalarını eşkıyaya kaptıran İsmail durumu Ordu kadısına bildirmiştir. Yapılan şikâyet sonucu eşkıyanın yakalanması ve İsmail'in çalınan mallarının iadesi emredilmiştir.³⁷ 1790'lı yıllara gelindiğinde ise bölgede ayanlık iddiasında bulunan Şeyhoğulları, Alaybeyoğulları, Gediklioğulları ve Felekzadeler birbirleri ile mücadeleye girmişlerdir.³⁸ Bölgede yaşanan bu olaylara son verip ayanları cezalandırmak üzere Erzurum Valisi Yusuf Ali Paşa görevlendirilmiştir.³⁹

Karada birçok asayişsizlikler meydana gelirken deniz ve sahil kıyılarında da durum pek farklı değildi. Karadeniz'de ve Ordu sahil kıyılarında korsanlar, eşkıyalar ve bireysel olarak nizama aykırı davranan suçlulara sıkça rastlanmaktadır. Karşılaşılan bu olaylara önlem olarak Osmanlı Devleti bu dönemde Karadeniz ve sahil kıyılarında devriye gemileri yüzdürmüştür. Devriye gezen bu gemiler asayiş sağlandığında veya eşkıyalar ortadan kaybolduklarında sahile yakın kesimlerde demirlemişlerdir.⁴⁰ Alınan bir diğer önlem ise tezkire

³⁵ BOA, A.İDVNS.AHK.ER.d, Defter No:1, s.76.

³⁶ İbrahim Güler, a. d. m., s.198.

³⁷ BOA, A.İDVNS.AHK.ER.d, Defter No:8, s.23.

³⁸ Felekzade ailesi, 1600'lerde Kilis ve çevresinde meydana gelen Canbolatoğlu İsyanı'nın yarattığı kargaşadan olumsuz etkilenecek Antakya'daki yurtlarını terk etmiş ve 1640'larda Ordu'ya yerleşmiştir. Aynı dönemde, Şeyoğlu ailesi de Diyarbakır'dan Ordu'ya göç eden Alaybeyi Ağa, Şeyh Ahmet ve Boğuk Ağa adlı üç kardeşle Ordu'da kök salmaya başlamış ve zamanla bu iki aile, Ordu'da nüfuzlu birer ayan ailesi haline gelmiştir. Ailelerin Ordu'ya göç hikayesi hakkında detaylı bilgi için bakınız. Hikmet Pala, Ordu Tarihinde Olaylar ve İnsanlar, İstanbul, 2015, s.105-137.

³⁹ İlhan Ekinci, a. d. e., s.165.

⁴⁰ Temel Öztürk, "Doğu Karadeniz Kıyılarındaki Ticaret Gemilerin Güvenliği, Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu IV: Doğu Karadeniz", 2012, s.216.

sistemidir. İskelelerden kayıklara izinsiz olarak inip binmek yasaklanmıştır. Ayrıca kişinin elinde tezkire yoksa hapsedilebilirdi. Yine kişinin elindeki tezkire başka bir kazaya ait ise kişi geldiği yere geri gönderilirdi.⁴¹

Karadeniz ve Ordu sahil kesiminde ilk olarak Hristiyan Don Kazakları karşımıza çıkmaktadır. Kazaklar, 17. yüzyıl ortalarında önce Samsun, ardından da Ordu'nun sahillerine küçük ve süratli gemilerle yağma amaçlı akınlar düzenlemişlerdir.⁴² Kazak baskınlarının dışında sahil kesiminde meydana gelen sıtma salgının da etkisiyle sahil nüfusu iç kesimlere doğru göç etmiştir. Bu olaylar karşısında Osmanlı Devlet'inin aldığı tedbirler ise fayda sağlamamıştır. Çünkü merkezi otorite boşluğu sebebiyle asayiş sağlanarak görevlendirilen devlet adamları sorun çözücü olmak yerine sorunun kendisi haline gelmişlerdir. 1654 yılında Osmanlı donanmasının Akdeniz'de olduğu sıralarda Kazakların Karadeniz sahillerini bastığı haberi İstanbul'a ulaşmıştır. Halihazırda savaş gemisi olmadığından dolayı yeniçeriler birkaç Üsküdar gemisine bindirilerek Kethüda Mahmut Paşa komutasında Karadeniz'e gönderilmiştir. Bölgeye varan yeniçeriler kazaklar kadar ahaliye zulüm ve kötülükler yapmıştır. Üstelik Mahmut Paşa bu görevde başarısız olmasına rağmen Payitahta döndüğünde bir kahraman gibi karşılanmıştır.⁴³

1720 tarihinde ise Karadeniz'de ve Ordu Kazası sahillerinde Abaza isimli korsanın faaliyetleri tespit edilmektedir. 1720 ve 1733 tarihli belgelerde sıkça karşımıza çıkan Abaza eşkıyası Karadeniz ve kıyı sahillerinde korsanlık faaliyetleri yürüten bir adi suçludur.⁴⁴ Abaza eşkıyasının yaptığı eşkıyalık ve nizama aykırı suçlara binaen 1727 tarihinde hakkında yakalanma emri verilmiştir.⁴⁵ Lakin Abaza eşkıyasının gücü sebebiyle yakalanması mümkün olmamıştır. Bu sebeple Abaza'yı yakalamak için Trabzon, Gönnye ve Batum'da açılan serdengeçti bayrakları altında kazalardan adam toplanılması

⁴¹ MHŞ.ŞSC.d, hüküm 469.

⁴² Mustafa Çalık (ed.), a.g.e., s.25.

⁴³ Baş, a.g.e., s.226.

⁴⁴ BOA, İE.AS. 82/7370/0. H.1135/M.1722.

⁴⁵ BOA, A_{DVNSMHM_d, Defter No: 134, s.114.

istenilmiştir.⁴⁶ 1733 tarihli başka bir belgeye göre Abaza eşkiyası halen yakalanamamış olduğu anlaşılıyor. Öyle ki Abaza eşkiyası bu belgeye göre Karadeniz’de gemilerdeki yolculara ve zahire gemilerine saldırmakta ve eşkiyalık faaliyetlerine devam etmektedir.⁴⁷ Abaza eşkiyasını yakalamak için küçük firkateynler ve kapudanlar gönderilmiştir. Lakin gönderilen kapudanlar başarısız olmuş veyahut da görevlerini yerine getirmemiştir.⁴⁸

Bölgede meşhur eşkiyaların dışında bireysel ya da grup halinde dolaşan eşkiya ve zorbalara da rastlanılmıştır. Keza 13 Ağustos 1760 tarihli bir belgede Karadeniz Çarşamba sahilinde Kolçak haydut isimli eşkiya bölgede adam öldürme, baskın, gasp gibi faaliyetler yürütmektedir. Bölge halkının şikayetleri üzerine Kolçak, Mehmet ve Muharrem isimli eşkiyaların cezalandırılması ve durumun merkeze bildirilmesi istenmiştir.⁴⁹ 1788 tarihinde ise Karadeniz sahil kıyılarından geçen küçük kayıklardaki bazı şahısların nizama aykırı davranışlarda bulunmaları üzerine şahıslara uyarıda bulunulmuştur.⁵⁰ Tarihler 1807 yılını gösterdiğinde Ünye sakinlerinden olan Müftüzade İdris isimli kapudan Ünye limanında ve tersanesinde kendi çıkarları için nizama aykırı işler yapmaktadır. Bölge halkından gelen şikayetler üzerine tersane amiri olan Seyyid Mehmet, Müftüzade İdris hakkında tahkikat yaptırmıştır. Yapılan incelemeler sonucu Müftüzade İdris’in tersane defterinde kaydı olmadığı ve hakkında yapılan suçlamaların doğru olduğu anlaşılmıştır. Müftüzade İdris tersane amiri Seyyid Mehmet tarafından cezalandırılmak üzere mahkemeye sevk edilmiştir.⁵¹ 1809 yılında ise gemiden mal kaçırma olayı vuku bulmuştur. Derya reislerinden İbrahim ve Seyyid Mehmet merkezden aldıkları değerli eşyalar ile Ünye tarafına doğru yola çıkmıştır. Bu sırada Ünye’de ayanlık davasında olan Ömer isimli bir şahıs Merkezden gelen bu geminin haberini almıştır. Gemi Ünye taraflarına yaklaştığında Ömer

⁴⁶ BOA, A_{DVNSMHH_d, Defter No: 120, s.1035.

⁴⁷ BOA, A_{DVNSMHH_d, Defter No: 139, s.244.

⁴⁸ Sibel Orhankazi, “XVIII. Yüzyılda Batum Sancağı’nda Eşkiyalık Meselesi ve Asayış”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 29, (2020), s.110.

⁴⁹ BOA, AE.SMST.III. 363/29008. H.1174/M.1760.

⁵⁰ Bekir Uğur Aras, *191 Numaralı Mühimme Defterinin Latin Harflerine Çevirisi ve Değerlendirmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2018, s.77.

⁵¹ BOA, A_{DVNSAHK.TZ..d, Defter No: 3, s.125.

gemideki değerli eşyalara el koymuştur. İbrahim ve Seyyid Mehmet reisin mahkemeye şikayetleri üzerine Ömer'in cezalandırılması ve alınan malların geri iadesi emredilmiştir.⁵² 1814 tarihlerinde Müftüzade İdris tekrar karşımıza çıkmaktadır. Müftüzade kendisine verilen ceza ve uyarılara rağmen faaliyetlerine devam etmektedir. Müftüzade İdris'in Ünye bölgesinde ikamet eden Benalut isimli bir gayrimüslimden borç alacağı vardır. Lakin Müftüzade İdris kardeşi ile alacağı borç yerine Benalut isimli gayrimüslimin gemisine el koymuştur. Benalut'un şikayetleri üzerine mahkeme tarafından geminin Benalut'a iadesi ve Müftüzade İdris ile kardeşinin cezalandırılması emredilmiştir.⁵³ 1825 tarihlerinde bazı tüccarlar gemilerine sahte flandra bayrağı çekerek limanlara imtiyazlı gibi girmişlerdir. Tüccarlar bu yol ile zabıt ve gümrükçüleri kandırıp ellerindeki malları limanlara erken indirmiştir. Nizama aykırı hareket eden bu gibi tüccarlar merkeze şikâyet edilmiştir. Merkezden gelen emirde artık liman memurlarının tüccar gemilerinde flandra bayrağının yanında imtiyazlı bir emirname kontrolü yapması emredilmiştir.⁵⁴

Eşkivalıkta Öne Çıkan Bazı Şahıslar/Şakiler

İncelenen dönemde Ordu bölgesinde eşkıyalık faaliyetinde bulunanlar arasında Ünyeli Genç Mustafa Ağa öne çıkmaktadır. Mustafa Ağa belgelerde zaman zaman kendi çıkarları için eşkıyalık yapan bir ayan zaman zaman da başka eşkıyaların hakkından gelen bir kahramandır. Mustafa Ağa genellikle Canik ve Ünye çevresinde faaliyetlerde bulunmuştur. Ünyeli Genç Mustafa'nın doğumu, çocukluğu ve ilk faaliyetleri hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak bazı kaynaklarda, Mustafa Ağa'nın Caniklizade ailesinin kurucusu Hacı Ali Paşa tarafından yetiştirildiği belirtilmektedir. Canik muhassıllığı da yapmış olan Mustafa Ağa farklı kaynaklarda Canikli Genç Mustafa Ağa olarak da yer almaktadır. Mustafa Ağa isminin Canikli Mustafa olmasına rağmen kendisi aslen Ünyelidir.⁵⁵

⁵² BOA, A.İDVNSAHK.TZ..d, Defter No: 3, s.109.

⁵³ BOA, A.İDVNSAHK.TZ..d, Defter No: 3, s.134.

⁵⁴ MHŞ.ŞSC.d, hüküm 500.

⁵⁵ Oğuzhan Doğan, *1786-1796 Yıllarında Sivas Eyaletinde Asayiş Sorunları ve Eşkivalık*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2021, s.78-79.

Mustafa Ağa'nın kendisi ve ilk faaliyetleri hakkındaki bilgilere 1790 tarihli belgeler üzerinden ulaşabilmekteyiz. 1791 yılında Mustafa Ağa eşkıyalara destek sağlayan Canik Muhassılı Hayreddin Bey'in Çarşamba'daki konağını basmıştır. Çıkan çatışmalar sonucunda Hayreddin Bey Samsun'daki Kapıcıbaşı Abdullah Bey'den yardım istemiştir. Mustafa Ağa bir adamını Hayreddin Bey'e gönderip Abdullah Bey'in öldüğünü kendisinin ise olayla ilgili bir dahli olmadığını söylemiştir.⁵⁶ İlerleyen dönemde Mustafa Ağa bu sefer Sivas eyaletinde hüküm süren ve halka eziyet eden Caniklizadelerle mücadele içerisine girmiştir.⁵⁷

Mustafa Ağa 1792 yılına kadar mazluma yardım eden eşkıya ile mücadele içerisinde olan bir halk kahramanıdır. 1793 yılından itibaren Mustafa Ağa artık kendi çıkarları için faaliyet göstermeye başlamıştır. Mustafa Ağa zenginleşmek ve bölgede tek güç sahibi olmak amacıyla halka zulmetmeye başlamıştır. Bölgede bulunan eşkıyaları etrafına toplayan Mustafa Ağa, toplumda huzur bozucu faaliyetlerini artırıp bir eşkıya gibi davranmaya başlamıştır. Kendi çıkarlarına uymayan eşkıya veya devlet görevlisi kim olursa olsun mücadeleye girmekten kaçınmamıştır. Mustafa Ağa yapmış olduğu eşkıyalık faaliyetleri sayesinde kısa sürede Canik sancağını tasarrufu altına almayı başarmıştır.⁵⁸ Mustafa Ağa 1793 yılında Müderris el-Hac İbrahim Efendi ve Müderris Hacı Ebubekir Ağa ile birlik olup yanındaki bir hayli fazla olan eşkıya ile Çarşamba Kazasına baskın yapmıştır. Çarşamba Kazasında halka çeşitli zulüm ve baskıda bulunan Mustafa Ağa, bölgenin idari işlerine de müdahalede bulunmuştur. Çarşamba Kazasından merkeze zahire gönderilmesine engel olduğu gibi, kendisini engellemeye çalışan devlet görevlilerini kazadan kovmuştur. Yapmış olduğu olumsuz faaliyetlerin merkeze bildirilmesi üzerine Mustafa Ağa, merkeze gönderdiği bir mektupla suçlamaları inkâr etmiştir.⁵⁹ Mustafa Ağa'nın bölgedeki faaliyetlerinden oldukça rahatsız olan Kaftan Ağası Mehmet Ağa, yazmış olduğu bir takirde durumu merkeze bildirmek istemiştir. Mehmet Ağa durumu merkeze bildirdiği gibi Mustafa

⁵⁶ Oğuzhan Doğan, a. g. e., s.59.

⁵⁷ Oğuzhan Doğan, a. g. e., s.79.

⁵⁸ Rıza Karagöz, *Karadeniz'de Bir Hanedan Kurucusu Haznedarzade Süleyman Paşa*, Samsun, 2009, s.19.

⁵⁹ BOA, AE.SSLM.III. 331/19180/0. H.1207/M.1793.

Ağa'nın hakkında gelinmesi için Çarşamba'da sakin Hazinedaroğlu olarak tanınan kişiye ruhsat verilmesini tavsiye etmiştir. Burada 'Hazinedaroğlu' olarak bahsedilen kişi, Canik bölgesinde hatırı sayılır bir güç ve nüfuza sahip olup, 1794 yılında Canik muhassılı olarak tayin edilecek olan Süleyman Ağa'dır.⁶⁰

Mustafa Ağa yapmış olduğu olumsuz davranışların yanında devlet tarafından aranan firari Battal Hüseyin Paşa'ya da yardımda bulunmuştur. Battal Hüseyin Paşa Rusya'ya firar ettikten sonra onun mal varlığının tespiti için Canik muhassılı ve mübaşir Mehmet Ağa görevli kılınmıştır. Canik muhassılı ve Mehmet Ağa, Mustafa Ağa'yı konuyla ilgili sorgulamak üzere huzuruna çağırmıştır. Mustafa Ağa, herhangi bir olumsuz duruma karşın yanına birçok adamını alarak gelmiş ve sorulara kaçamak cevap vermiştir. Mustafa Ağa konuşmasında *"ne varsa hepsi daha önce gönderildi, bunun dışında herhangi bir şey mevcut değildir, her gün ferman gelse mevcudu olmayan bir mal için bundan başka verilecek cevabım yoktur"* şeklinde söylemleri ile Battal Hüseyin Paşa'nın mal varlığının tespitine engel olmuştur. Bu olay üzerine mübaşir Mehmet Ağa, Mustafa Ağa'nın bölgeden uzaklaştırılması gerektiğini, aksi halde sancak genelinde huzur ve asayişin sağlanamayacağını merkeze bildirmiştir. Ayrıca Mehmet Ağa, Mustafa Ağa'nın yakalanması konusunda Karahisar-ı Şarki mütesellimi Halitzade'ye ve Canik sancağında Hazinedarzade Mustafa Ağa'ya ayrı ayrı ferman gönderilmesini ve bu kişilerin, Canik muhassılı Osman Ağa'ya yardımcı olmalarının tavsiye edilmesini talep etmiştir.⁶¹ Mustafa Ağa, hakkında yapılan şikayetlerin artması ve Battal Hüseyin Paşa'ya yardım etmesiyle merkezin tepkisini iyice üzerine çekmiştir.⁶²

Mustafa Ağa'nın eşkıyalık faaliyetleri yaptığı bölgelerdeki halk artık Mustafa Ağa'nın zulümlerine dayanamaz hale gelmiştir. Bölge halkının merkeze yapmış olduğu yoğun şikayetler üzerine devlet tarafından 1793 yılının aralık ayında Mustafa Ağa hakkında yakalanma emri

⁶⁰ Karagöz, a.g.e., s.18.

⁶¹ Karagöz, a.g.e., s.20.

⁶² Abdullah Bay, "Ünye Ayanından Canikli Genç Mustafa Ağa'nın Siyasi ve İktisadi Faaliyetleri", *Karadeniz Araştırmaları*, 7/7, (2005) s.63.

çıkarılmıştır.⁶³ Mustafa Ağa'yı yakalamak için, daha önce mübaşir Mehmet Ağa'nın da tavsiye ettiği üzere, Karahisar-ı Şarki mütesellimi Halitzade ve Canik sancağında Hazine Darzade Mustafa Ağa'ya birer ferman gönderilmiş ve Canik Muhassılı Osman Ağa'ya yardımcı olmaları emredilmiştir.⁶⁴ 1795 yılına kadar yakalanamayan Mustafa Ağa, Ünye bölgesinde nüfuzunu ve halk üzerinde otoritesini arttırmıştır. Öyle ki Ünye Kazasında bulunan kadılar ve ahalinin önde gelenleri tarafından merkeze gönderilen bir ilamda Mustafa Ağa hakkında yapılan şikayetlere karşın Mustafa Ağa'nın kötü birisi olmadığı kanunlara riayet ettiği ve halk tarafından sevildiği bildirmiştir. Merkezden gelen cevapta ise Mustafa Ağa İrad-ı Cedid hazinesine olan borcunu ödemek şartıyla affedilmiştir.⁶⁵ Yine 1795 tarihlerinde Mustafa Ağa, Mahmut Ağa adında bir şahsın evini basıp Mahmut Ağa'nın kardeşini öldürmüş ve evde bulunan mallara el koymuştur. Mahmut Ağa o dönemki Canik muhassılı olan Hafız Mehmet'e şikâyet mektubu yazmıştır. Fakat Hafız Mehmet, Mustafa Ağa'nın yakın adamlarından birisi olduğu için Mustafa Ağa bu olaydan da ceza almadan kurtulmuştur. Faaliyetlerine durmadan devam Mustafa Ağa bu sefer Merzifon ve çevresindeki Milaslı Kara Salih gibi eşkıyalar ile birlik olup Canik Sancağının yeni muhassılı olan Ahmet Efendi'ye katılmıştır. Ahmet Efendi'ye katılan Mustafa Ağa ve arkadaşları gücüne güç katıp buldukları bölge ve civardaki köy ve kasabaları basıp yağma ve gasp faaliyetleri yürütmüştür.⁶⁶ Zamanla gücünü arttıran Mustafa Ağa Ünye'de ayan olarak anılmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti Mustafa Ağa'nın faaliyetlerini kontrol altına almak amacıyla, Ağa'ya ceza yerine görevler vermeye başlamıştır. 1797 yılının mayıs ayında kendisine verilen görevde Erzurum Valisi ve Maden Emni Vezir Ziya Yusuf Paşa'ya yardım etmesi istenmiştir. Mustafa Ağa Karahisar-ı Şarki'de uzun süredir eşkıyalık yapan Gedik Alioğlu ve Ordu Ayanı Şeyhoğlu Abdullah'ın üzerine maiyetiyle birlikte yürümüştür. Aldığı görevleri layıkıyla yerine getiren Mustafa Ağa devlet tarafından Canik

⁶³ BOA, C.. ZB.. 62/3093/0. H.1208/M.1793.

⁶⁴ Karagöz, a.g.e., s.20.

⁶⁵ Songül Yılmaz, 2 Numaralı Mühimme-i Mektume Defteri, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ 2016, s.34.

⁶⁶ Oğuzhan Doğan, a. g. e., s.85-86.

muhasıllığı ve kapıcıbaşılık gibi görevler almıştır.⁶⁷ 1798 yılının haziran ayında Mustafa Ağa bu sefer Hasanlu, Resmolu, Duçek isimli kürt eşkıyalarını bastırmak üzere Erzurum Valisi Vezir Ziya Yusuf Paşa'ya katılmakla görevlendirilmiştir. Mustafa Ağa bu görevinde de başarılı olmuştur.⁶⁸

Mustafa Ağa 1798 yılından sonra merkezin emirlerini yerine getirmeyip tekrar kendi çıkarları doğrultusunda faaliyet göstermeye başlamıştır. Keza 1799 yılının haziran ayında Mustafa Ağa'ya yeni bir görev verilmiştir. İstanbul'a gelmesi buyrulan Mustafa Ağa bu emri dinlemeyip Amasya bölgesinde bulunan Tayyaroğlu'nun üzerine hücum etmiştir. Mustafa Ağa bir müddet Ünye'den uzak kalınca Trabzon valisinin bildirdiğine göre Ünye'de huzur ve asayiş sağlanmış olup halkın rahatı yerine gelmiştir.⁶⁹ Trabzon Valisinin bildirisinden anlaşıldığı üzere Mustafa Ağa devletin emrinde iken de bölgede halka zulmetmeye devam etmiştir. 1799 tarihlerinde Mustafa Ağa bu sefer Canik sancağının yönetimini dostu Battal Hüseyin Paşa'ya devretmek istemektedir. Ancak halk bu duruma karşı çıkıp durumu merkeze bildirmiştir. Bildiride halkın Battal Hüseyin Paşa'dan çok eziyet gördükleri ve eğer göreve gelirse isyan edeceklerini dahi yazmışlardır.⁷⁰

Tarihler 1799 yılının ağustos ayını gösterdiğinde Trabzon Valisi Battal Hüseyin Paşa'ya Mustafa Ağa hakkında bir emir gönderilmiştir. Emirde otoriteye karşı gelmesi ve Amasya tarafında Tayyaroğlu'na saldırması sebebiyle Mustafa Ağa'nın yakalanıp mallarına el konulduktan sonra idam edilmesi bildirilmiştir.⁷¹ Bu sırada da Mustafa Ağa'nın yokluğunda Ünye ve Ordu Kazalarında bulunan ayan aileleri bölgeye hükmetmek adına birbirleriyle mücadeleye girmişlerdir.⁷² Trabzon valisi kendisine gelen emir üzerine Kethüdası Seyfullah Ağa'yı Mustafa Ağa'yı yakalayıp idam etmekle görevlendirmiştir. Seyfullah Ağa bir süre Mustafa Ağa'nın izini sürdükten sonra Mustafa Ağa ile Samsun bölgesinde karşılaşmıştır. Aralarında geçen mücadele sonucu

⁶⁷ Kader Demir, *3 Numaralı Mühimme-i Mektume Defterinin Özet ve Transkripsiyonu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sinop 2017, s.42.

⁶⁸ BOA, A.DVNS.MKM.MHM.d, Defter No: 3, s.9.

⁶⁹ BOA, HAT. 249/14115/0. H.1213/M.1799.

⁷⁰ BOA, HAT. 39/1982/0. H.1214/M.1799.

⁷¹ BOA, C.. DH.. 100/4956/0. H.1214/M.1799.

⁷² BOA, TS.MA.e. 508/15/0. H.1222/M.1800.

Mustafa Ağa yanında kalan yirmi kadar adamı ile Samsun Kalesine gizlenmiştir.⁷³ Uzun süre saklanamayan Mustafa Ağa, Seyfullah Ağa tarafından yakalanıp Trabzon Valisi Hüseyin Paşa'ya teslim edilmiştir. Mustafa Ağa'nın başı Hüseyin Paşa tarafından alınmış ve terekesine el konulmuştur. Mustafa Ağa'nın servetinin çok fazla olduğu öldürüldükten sonra yapılan tetkikatlar sonucunda ortaya çıkmıştır.⁷⁴ Sıradan bir eşkiya olmadığı anlaşılan Mustafa Ağa'nın Akçay, Akraz, Çarşamba ve Ünye gibi kaza ve kasabalarda mülkleri olduğu ortaya çıkmıştır. Bunlar genellikle ev eşyası, hayvan, silah, köle, çiftlik, tarla, mısırlık, değirmen, arazi, bahçe, konak, kale ve gemilerden oluşmaktaydı.⁷⁵

Ordu bölgesinde Mustafa Ağa gibi ayan ailelerinin dışında eşkiyalık faaliyetleri gösteren başka eşkiya grupları da bulunmaktadır. Ayrıca bu eşkiya grupları dışında Ordu bölgesinin dışında bulunan bazı eşkiya gruplarının da Ordu'ya gelip burada yağma ve adam öldürdüklerine belgelerde rastlanmıştır. Nitekim 1790 tarihli bir belgede Deli taifesi ve Hafya adında eşkiya toplulukları Ordu bölgesine gelip burada eşkiyalık faaliyetleri yürütmüşlerdir.⁷⁶

Ordu bölgesinde grup halinde dolaşan ve yağma yapan eşkiyalar ise genellikle Ordu bölgesinde bulunan maden ocaklarını hedef seçmişlerdir. Bu eşkiyalar madende çalışan işçileri öldürmüş mallarını gasp edip maden ocaklarının işleyişine mâni olmuşlardır. Bu tür olaylara ilk olarak 1819 tarihinde rastlamaktayız. 1819 tarihli bir kadı siciline göre Ordu bölgesindeki maden çalışanları eşkiyaların yaptığı baskınlar sonucu gördükleri zararı bahane ederek vergi vermemeye başlamışlardır.⁷⁷

1821 yılının Nisan ayında Ordu'da bulunan bir madenin emini olan Ahmet Bey'in merkeze iletildiği bir mektuba göre Maden eşkiyalar tarafından yağma edilmiştir. Ahmet Bey'in anlattıklarına göre Katircioğlu İbrahim Ağa adındaki bir adam yanına adam toplayıp maden bölgesine gitmiştir. İbrahim Ağa ve arkadaşları maden

⁷³ BOA, HAT. 78/3221/0. H.1215/M.1801.

⁷⁴ Oğuzhan Doğan, a. g. e., s.88.

⁷⁵ BOA, D..BŞM.MHF.d... / 13077-0-0. H.1214/M.1800.

⁷⁶ BOA, C.. AS.. 551/23123/0. H.1215/M.1790.

⁷⁷ MHŞ.ŞSC.d, hüküm 151.

işçilerinin hanelerine kadar girip bıçaklar ile işçileri darp edip öldürmüşlerdir. Maden baskın sonucu büyük zarar görmüş çalışanların çoğu yaralanmıştır.⁷⁸ Yapılan tetkikat sonucunda Katırcıoğlu ve adamları suçlu bulunup Konya'ya sürgün edilip cezalarını çekinceye kadar orada zorunlu ikamet⁷⁹ cezasına mahkûm edilmişlerdir.⁸⁰ 1823 yılının Eylül ayında Katırcıoğlu İbrahim ve adamları tekrar aynı suçları işlemek ve kendi işleri ile meşgul olmak şartıyla af edilmişlerdir.⁸¹ Yine 1823 yılının Mayıs ayında bu sefer başka bir eşkiya grubu Fatsa, Keşdere ve Kalıdağı bölgesinde bulunan sim (gümüş) ve nühas (bakır) madenlerine kendi çıkarları doğrultusunda müdahale etmeye kalkışmışlardır. Çarşamba Kazasından Hacı Bekir Oğlu Mehmet, Çamaş Kazasından Ömer Tarbeoğlu İsmail ve Fatsa Kazasından Canşuoğlu Hasan isimli şahıslar maden ocağına atanan maden eminine zorbalık yapıp tehdit etmişlerdir. İstediklerini alamayan eşkiya grubu rüşvet yoluna başvurmuştur. Yine başarılı olamayan eşkiyalar bu sefer merkeze maden hakkında bilgiler veren sahte bir evrak düzenleyip göndermişlerdir. Maden emininin merkeze yazdığı bir mektup üzerine durumu anlayan üst idareciler Hacı Bekir oğlu Mehmet ve arkadaşlarını Kütahya'ya sürgün etmiştir.⁸² Aradan birkaç ay geçtikten sonra Hacı Bekir oğlu Mehmet ve arkadaşları merkeze durumlarını bildiren bir mektup yazmışlardır. Mektupta işledikleri suçlardan ötürü pişman oldukları ve ailelerinin sefil ve perişan halde olduklarını bildirerek af talep etmişlerdir. Merkezden gelen cevapta ise suçlu şahısların tekrar aynı suçları işlemek ve kendi işleriyle meşgul olmak şartıyla ailelerine merhameten serbest bırakılmaları emredilmiştir.⁸³

⁷⁸ BOA, TS.MA.e. 1224/4/0. H.1236/M.1821.

⁷⁹ Osmanlı Devleti'nin suçlulara karşı uyguladığı ceza türlerinden biri olan zorunlu ikamet cezasında, suçlular buldukları bölgede veya farklı bir mahalde zorunlu ikamete tabi tutulur ve bu bölgenin dışına izinsiz çıkmalarına izin verilmezdi. Yine zorunlu ikamete tabi tutulan kişiler, buldukları bölgeyi izinsiz terk ettiklerinde suç işlemiş sayılır ve farklı cezalara çarptırılırlardı. Detaylı bilgi için bakınız. Suha Oğuz Baytimur, "276 Numaralı Mühimme-i Mektum Defterinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi" *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Süleyman Büyükkarcı Özel Sayısı, (2021), s.167.

⁸⁰ BOA, A. {DVNSKLB.d...., Defter No: 37, s.32.

⁸¹ BOA, A. {DVNSKLB.d...., Defter No: 37, s.57.

⁸² BOA, A. {DVNSKLB.d...., Defter No: 37s.22.

⁸³ BOA, A. {DVNSKLB.d...., Defter No: 37, s.48.

Bir başka olayda 1824 yılının Nisan ayında Ordu Kazası naibi Kara Kadi Ordu merkezindeki bir madenin işleyişine engel olduğu ve nizama aykırı işler yaptığı için Tokat'a sürgün edilmiştir. Bir süre sonra Kara Kadi'nin işlediği suçtan dolayı pişman olduğu ve affedildiği belgede açıkça yer almaktadır.⁸⁴

Yine başka bir belgede 1824 yılının haziran ayında Ordu Kazası ahalisinden olan Kahramanzade Hacı Ahmet Ordu bölgesindeki madenlerin işleyişine müdahale etmek istemesi ve maden işleyişini yavaşlatması üzerine Konya'ya sürgün edilmiştir. Sürgünden bir yıl sonra Hacı Ahmet merkeze halini bildiren bir mektup göndermiştir. Hacı Ahmet, kendisinin acınacak bir halde olması ve ihtiyarlığını sebep göstererek af talebinde bulunmuştur. Merkezden gelen cevapta Hacı Ahmet'in nizama aykırı işler yapmaması ve kendi işiyle meşgul olması şartıyla serbest bırakılması emredilmiştir.⁸⁵

İncelenen dönemde, Ordu bölgesinde ayanların gayrinizami davranışları ve eşkıyalık olayları öylesine yaygındı ki, bölge halkı bu durumu "*kışın kardan, yazın eşkıyadan geçilmez*" diyerek ifade etmiştir.⁸⁶ Ayrıca, bölgeyi ziyarete gelen John Macdonald Kinneir gibi seyyahlar, Ünye ve Ordu idarecileri tarafından mutlaka bir refakatçi veya koruma eşliğinde seyahat etmeleri hususunda uyarılmıştır. Örneğin, 1818 yılında Ordu'ya uğrayan Fransız Albay Rottiers de bu durumu dile getirmiş ve kendisine eşlik etmeleri için 3 Trabzonlu ve 2 yerli olmak üzere tam donanımlı 5 asker tahsis edilmiştir.⁸⁷

Devlete Karşı İşlenen Suçlar

İncelenen dönemde Ordu yöresindeki bazı idarecilerin devlete karşı sorumlu oldukları görevleri yapmadıkları veya yetkilerini kötüye kullandıkları görülmüştür. İdareciler bazen merkezden gelen emirlere riayet etmemiş bazen de halktan fazla vergi almışlardır. Bu olaylar belgelerde açıkça yer almıştır. Nitekim bir belgede 1763 yılının şubat ayında Ünye Kazası ahalisinin merkeze yazdığı bir şikâyet mektubunda örnek bir durumla karşılaşmaktayız. Ünye ahalisinden gönderilen

⁸⁴ BOA, A.İDVNSKLB.d..., Defter No: 37, s.121.

⁸⁵ BOA, A.İDVNSKLB.d..., Defeter No: 37, s.133.

⁸⁶ Sıtkı Çebi, *Çağlar İçinde Ordu*, Ankara, 1987, s.17.

⁸⁷ Uygun, a.g.e., s.29-30.

ilamda Ünye kadısı Tatar Mustafa, bölge emini ve nâibleri bölge halkından devletin belirlediği miktardan fazla zahire toplamışlardır. Bu şahıslar Ünye’de köy köy gezip zorla haraç toplamışlardır. Yaptıkları icraatları ise merkeze nizama uygun olarak yaptık diyerek bildirmişlerdir. Yapılan incelemeler sonucunda durumu anlayan merkezi yönetim bölgedeki idarecilere halka zulmetmemesi ve zorla alınan paraların iadesini emretmiştir.⁸⁸ 1792 yılının mayıs ayında ise Canikli Hacı Ali Paşa’nın miftah ağası ve Battal Hüseyin Ağa’nın hazine-darı olan Şahdanoğlu kendisine verilen görevi yerine getirmemiştir. Hacı Hasan adındaki bir şahsın zimmetinde kalan miriyi tahsil etmekle görevli olan Şahdanoğlu bu görevi icra etmediği gibi Hacı Hasan’ın bölgesindeki halkın mallarına zorla el koyduğu ve ahaliye zulmettiği tespit edilmiştir. Şahdanoğlu, yapılan şikayetler üzerine suçlu bulunmuş ve kalebend⁸⁹ cezasına çarptırılmıştır.⁹⁰

1796 yılında idarecilerin Ordu ve çevresinde halktan fazla vergi aldığı tespit edilmiştir. Ünye Kazası sakinlerinin merkeze yapmış olduğu şikâyette, bölgede bulunan idarecilerin halktan haksız yere fazladan vergi aldıkları bildirilmiştir. Halkın mağduriyetinin giderilmesi amacıyla Ünye Kazası masraflarının yazılı olduğu Salyane defteri İstanbul’a gönderilmiştir. Anadolu tevziat defteri nazırı olan Mustafa Bey tarafından yapılan incelemede, halktan fazladan vergi tahsil edildiği tespit edilmiştir. Ayrıca defterde yapılan incelemede yer yer hatalı vergi maddeleri olduğu da görülmüştür. Ünye Kazası naibine yazılan hükümde fazla yazılan masrafların düşürülmesi, vergi maddelerinin düzeltilmesi ve halka zulmedilmemesi için emir yazılmıştır.⁹¹ Ancak bir yıl sonra merkez tarafından yapılan tetkikat sonucu durumun değişmediği halktan fazla vergi alınmaya devam edildiği anlaşılmıştır. İstanbul’da tevziat defteri nazırı olan İsmail Bey tarafından incelenen

⁸⁸ BOA, A.DVNS.ŞKT.d, Defter No: 4, s.156.

⁸⁹ Osmanlı Devleti’nin suçlulara yönelik sıkça başvurduğu cezalardan biri olan kalebentlik, bir tür sürgün cezasıdır. Ancak sürgüne göre daha ağır olan bu cezada suçlular, bir kalede tutulur ve dışarı çıkmalarına izin verilmezdi. Detaylı bilgi için bakınız. Suha Oğuz Baytimur; “Kal’abend Tasnifi Muhtevası ve Osmanlı Ceza Hukuku Açısından Önemi”, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, C. 1. s.201.

⁹⁰ BOA, AE.SSLM.III. 113/6826/0. H.1206/M.1792.

⁹¹ Özgür Bostancı, *3 Numaralı Tevziat Defteri*

Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sinop 2021, s.41.

bir salyane defterinde durum bir önceki yıl ile birebir aynıdır. Bölge idarecilerinin haksız vergi topladığı ve ahaliye zulmettiği anlaşılmıştır. Yine durumun düzeltilmesi için Ünye Kazası naibine emir yazılmıştır.⁹² 1798 tarihli başka bir belgede Ordu bölgesinde defter emini Hüseyin tarafından yapılan bir denetlemede bölgede vergi toplamakla görevli olan İsmail'in halktan kendi çıkarları için fazla vergi topladığı tespit edilmiştir. Yapılan tetkikat sonucu İsmail'e uyarılarda bulunulmuş ve toplanan fazla vergilerin iadesi emredilmiştir.⁹³ 1818 yılında bu sefer Ünye bölgesinde es-Seyyid Abdullahoğlu Mustafa'nın ruznamçe defterinde usulsüzlük yaptığı tespit edilmiştir. Durumu anlayan bölge ahalişi merkeze şikayetlerde bulunmuştur. Trabzon valisi ve Canik muhassılı olan Süleyman Paşa'nın kapı kethüdası olan Ahmet Raşit bu durumla ilgilenmesi için görevlendirilmiştir. Ahmet Raşit yaptığı tetkikat sonucunda Mustafa'nın bölgeden fazla vergi aldığını tespit etmiş ve Mustafa'ya durumu düzeltmesi ve tekrar aynı suçları işlememesi için uyarıda bulunmuştur.⁹⁴ 1824 yılında ise bölge kadı ve mahkeme hakimleri görevlerini layıkıyla yerine getirmediği gibi halktan fazladan vergi toplamışlardır. Merkeze yapılan şikayetler üzerine kadı ve mahkeme hakimlerine uyarıda bulunulmuştur.⁹⁵

Ordu bölgesi sakinlerinin bir kısmı gerek bölge idarecilerinin baskı ve zulümleri gerek eşkıyalık olaylarından ötürü evini ve toprağını terk etmek zorunda kalmıştır. Öyle ki Ordu kadısına giden bir emirde durumla ilgili bilgi verilmektedir. Taşradan İstanbul'a gelenlerin nüfus artması ve gıda sıkıntısına sebep olduğu için tezkeresiz gönderilmemesi, gelen kişilerden en fazla iki kişinin kabul edilmesi için bölge kadılarına emir yazılmıştır.⁹⁶

Bireysel Suçlar

İncelenen dönemde ayan aileleri ve büyük eşkıya gruplarının dışında bireysel suçlara da rastlanmaktadır. Tespit edilen bireysel suçlar genellikle; nizama aykırı hareketler, eşkıyalık, emirleri yerine getirmeme, vazifeden hariç işlere karışma, bölge halkına eziyet etme

⁹² BOA, A.İDVNS.TZEİ.d, Defter No: 3, s.175.

⁹³ BOA, A.İDVNS.AHK.ER.d, Defter No: 9, s.84.

⁹⁴ BOA, A.İDVNSAHK.TZ..d, Defter No: 4, s.2.

⁹⁵ MHŞ.ŞSC.d, hüküm 446.

⁹⁶ MHŞ.ŞSC.d, hüküm 326.

vb. davranışlardır. Ayrıca bu dönemde halk arasında miras kavgaları, sınır anlaşmazlıkları, borç ve alacak kavgaları ile miras çalma olaylarına da şahit olunmuştur. Halkın huzurunu bozan bu suçlulara genellikle sürgün cezası verilmiştir.

Ordu ve çevresinde bireysel suçlar incelendiğinde, bazı din adamlarının da bu türden faaliyetlere katıldığı görülmektedir. 1781 yılının Nisan ayında Canik Sancağında Ünye müftüsü olan İbrahim isimli şahsın şerli işler peşinde olduğu, üzerine vazife olmayan işlere karıştığı ve fitne çıkardığı tespit edilmiştir. İbrahim yapmış olduğu davranışlardan dolayı yakalanıp Sakız cezaresine sürgün edilmiştir. Bir süre sonra İbrahim'in merkeze ilettiği mektubunda, kendisinin perişan ve merhamete muhtaç olması nedeniyle pişmanlığını bildirip affedilme talebinde bulunmuştur. Müftü İbrahim kendi işiyle meşgul olmak ve suçunu tekrarlamamak şartıyla affedilmiştir.⁹⁷ 1790 yılının ağustos ayında başka bir belgede ise Fatsa Kazası sakinlerinden Fethullah isimli şahıs, bölgesinde vazifesinden hariç işlere karışması ve nizama aykırı hareketlerine binaen Karahisar-ı Şarki'ye sürgün edilmiştir. Fethullah sürgün süresince merkeze yazdığı bir mektupta vaziyetinin sefil ve perişan olup merhamete muhtaç olduğunu bildirmiştir. Merkezden gelen cevapta Fethullah'ın kendi halinde olup vazifesinden hariç işlere karışmamak üzere affedilmiştir.⁹⁸ 1792 yılında Ordu Kadısına giden bir şikâyetle mirasa zorla el koyma olayı vardır. Fatsa Kazası sakinlerinden Mustafa isimli şahıs, babası vefat ettikten sonra babasının tüm tarlaları miras yoluyla kendisine kalmıştır. Ancak Mustafa bölgeden bir süreliğine ayrıldığında, kaza sakinlerinden Şeyhoğlu isimli şahıs Mustafa'nın tarlalarına el koymuştur. Mustafa evine döndüğünde durumu kadiya şikâyet etmiştir. Yapılan inceleme sonucunda Şeyhoğlu'nun cezalandırılması ve tarlaların sahibine iade edilmesi emredilmiştir.⁹⁹ Benzer bir olay 1793 yılında Ünye'de meydana gelmiştir. Ünye sakinlerinden Hüseyin isimli şahsın babasından kalan mallara, Ünye sakinlerinden Abdullah Beşe el koymuştur. Hüseyin'in mahkemeye başvurusu sonucunda Abdullah Beşe cezalandırılmış ve mallar Hüseyin'e geri iade edilmiştir.¹⁰⁰ 1793 yılında yine başka bir

⁹⁷ BOA, A. {DVNSKLB.d..., Defter No: 39, s.70.

⁹⁸ BOA, TS.MA.e. 1325/31/0. H.1204/M.1790.

⁹⁹ BOA, A. {DVNSAHK.TZ..d, Defter No: 2, s.334.

¹⁰⁰ BOA, A. {DVNSAHK.TZ..d, Defter No: 3, s.23.

belgeye göre Hasan ve Hatice isimli şahıslara babalarından miras kalmıştır. Lakin bu esnada Mustafa isimli şahıs Hasan ve Hatice'nin üzerine varıp *"bu topraklar evvelce bizim babamızındı. Babamız vefat ettikten sonra malları siz haksız olarak aldınız ve şimdiye kadar siz sahip çıktınız. Bundan sonra buralar tekrar bizimdir"* şeklinde iddialarda bulunmuşlardır. Mahkemeye taşınan olayda Mustafa cezalandırılmış ve topraklar hak sahiplerinde kalmıştır.¹⁰¹ 1794 tarihli belgede aynı örnek olay ile karşılaşmaktayız. Ünye kadısına giden bir şikâyete göre Süleyman ve Halil zorbalık yaparak Mehmet ve Feyzullah'ın topraklarını almak istemiştir. Halil ve Süleyman hak sahiplerine hitaben *"sizin büyük ananız bizim hakkımız olan payı size vermiş. Şimdi biz onu zorla geri alırız"* diyerek olay çıkarmışlardır. Mahkemeye sirayet eden olayda Süleyman ve Halil suçlu bulunmuş, topraklar hak sahiplerinde kalmasına karar kılınmıştır.¹⁰²

1799 yılının ocak ayında ise Ünye kasabasında bireysel bir haydutluk vakasına da rastlanılmıştır. Karahisar-ı Şarki Sancağı Mütesellimi Mir Ahmet'e yazılan bir mektupta Ünye sakinlerinden Ketum Ağa namlı bir eşkıyanın bölgede ahaliye zulmettiği bildirilmiştir. Ketum Ağa'nın derhal yakalanıp cezalandırılması emredilmiştir.¹⁰³ 1806 tarihlerinde başka bir olayda ise Ünye bölgesinde Yazıcı ve Acı Kostanti isimli gayrimüslimler ticarete usulsüzlük yaptıkları için mahkemeye sevk edilmiştir.¹⁰⁴ 1811 yılının haziran ayında Perşembe Kazası sakinlerinden Bededer Killi Ali Molla bölgede ahaliye zulmetmekte ve nizama aykırı işler yapmaktadır. Perşembe Kazası naibi ve bölgenin ileri gelenlerinin durumu merkeze bildirmeleri sonucu Molla Ali cezalandırılmıştır.¹⁰⁵ 1819 yılında başka bir olayda Ünye bölgesine yeni atanan bir imam hatip olan İbrahim bölgede ırz ve edebe aykırı hareketlerde bulunmaktadır. Halk tarafından İbrahim hakkında yapılan şikayetler sonucunda Hatip İbrahim'in cezalandırılması emredilmiştir.¹⁰⁶ 1819 yılında bu sefer Pazarköy mevkiinde adam

¹⁰¹ BOA, A. {DVNSAHK.TZ..d, Defter No: 3, s.25.

¹⁰² BOA, A. {DVNSAHK.TZ..d, Defter No: 2, s.361.

¹⁰³ Hacer Yılmaz, *2 Numaralı Mühimme-î Mektume Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ, 2016, s.17.

¹⁰⁴ BOA, A. {DVNSAHK.TZ..d, Defter No: 3, s.89.

¹⁰⁵ BOA, HAT. 1225/47882/0. H.1226/M.1811.

¹⁰⁶ BOA, A. {DVNSAHK.TZ..d, Defter No: 4, s.19.

öldürme suçu işlenmiştir. Bölge ahalisinden Süleyman ve Celil isimli şahıslar mahkemeye başvurmuştur. Süleyman ve Celil ifadelerinde *“bizler kendi halimizde işimizle meşgulüz ve kimseye bir zararımız yokken Ömer ve Osman bizim öz kardeşimiz olan Bozalioğlu Hüseyin’i kasten darp ederek öldürmüştür.”* Şeklinde durumu anlatmıştır. Mahkeme tarafından verilen karara göre Ömer ve Osman’ın yakalanıp cezalandırılması istenmiştir.¹⁰⁷ 1824 yılında Çöreği Kazasında ikamet eden Nalcı Karakayalı Kürtünlü Deli Hüseyin, Çöreğili eşini her gün dövdüğü için mahkemeye sevk edilmiştir. Deli Hüseyin, eşini tekrar dövmeyeceğine söz vermesi ve tekrar aynı suçu işlerse cezalandırılacağını kabul etmesi üzerine serbest bırakılmıştır.¹⁰⁸ 1824 yılında başka bir olayda İstanbul’da misafir bulunan Zire isimli kadının kocası vefat etmiştir. Zire kadın, kocasından kalan mirası almak için İsmail adındaki adamını vekil tayin ederek köye göndermiştir. Fakat Zire kadının köyünde Kabasakal adındaki bir şahıs mirasa zorla el koymuştur. Bu durum karşısında Zire kadın mahkemeye başvurmuştur. Mahkeme tarafından yapılan tahkikat sonucu Zire kadın haklı bulunmuştur. Ayrıca Kabasakalın cezalandırılması ve zorla el konulan malların da sahiplerine iadesi emredilmiştir.¹⁰⁹ Benzer bir olay da 1828 yılında meydana gelmiştir. Ünyeli Hacı Mehmet Reis’in bölgede Deli Ahmetoğlu Mustafa Reis’ten bir miktar alacağı vardır. Fakat Mustafa Reis borcunu ödeyememektedir. Mehmet Reis ise bu durumda Mustafa’nın terekesine zorla el koymuştur.¹¹⁰ 1829 yılının Eylül ayında da bir adam öldürme vakası görülmüştür. Pir Aziz Nahiyesi Pazarsuyu karyesi sakinlerinden olan Ekin isimli şahıs Topuzoğlu İbrahim ve Hüseyin’i piştov(tabanca) kurşunuyla öldürmüştür. Ekin mahkeme huzuruna çıkarılıp şahitlerin de ifadeleri ile suçlu bulunup kısas cezası verilip idam edilmiştir.¹¹¹ 1828 yılında başka bir olayda bazı kişiler halk arasında yalan haber yaymaktadır. Bölge idarecilerinin yasal aidatlar adı altında *“cerime”* adı altında fazladan vergi almaları yasaklanmıştı. Bunu fırsat bilen bazı kişiler *“artık vergiden muafız”* gibi söylentileri halk arasında yaymaya başlamıştır. Merkez tarafından bölge kadısına

¹⁰⁷ BOA, A.{DVNS.AHK.ER.d, Defter No: 12, s.100.

¹⁰⁸ MHŞ.ŞSC.d, hüküm 340.

¹⁰⁹ BOA, A.{DVNSAHK.TZ..d, Defter No: 4, s.105.

¹¹⁰ BOA, A.{DVNSAHK.TZ..d, Defter No: 4, s.136.

¹¹¹ BOA, C..ADL. 5/311/0. H.1245/M.1829.

bu gibi kimselerin yakalanıp cezalandırılması için emir gönderilmiştir.
112

1831 yılının temmuz ayında başka bir olayda ise Ünye Kazasına bağlı Karabey Karyesi sakinlerinden olan Esbak Voyvodaoğlu Halil isimli şahıs bölgede fitne fesat çıkarıp vazifesinden hariç işlere karışmaktadır. Firkateyn için hazırlanan kerestelerin bölgeden ihracına karışan ve nakliyei sekteye uğratan Halil, ayrıca bölgede ihtilal hareketlerine de teşebbüs etmiştir. Kendisine yapılan uyarılara kulak asmayan Halil Kastamonu'ya sürgün edilip orada zorunlu ikamet cezasına çarptırılmıştır.¹¹³ Bir aylık mahkûmiyet sonunda Halil, göndermiş olduğu arzuhalde ıslah olduğunu ve affedilmesini talep etmiştir. Tekrar aynı suçları işlemeyeceğine ve kendi işi ile meşgul olacağına söz veren Halil verdiği söze sadık kalmak şartıyla affedilip serbest bırakılmıştır.¹¹⁴

Ordu bölgesinde bir başka nizama aykırı olay ise evliliklerde kanunsuz vergi alınmasıdır. Bölgede nikah uygulamalarında bazı kimseler tarafından “*sualiye, ağalık, ayaniye*” adı altında adet haline getirilmiş fakat kanunda yeri olmadığı halde vergi alınmaktadır. Yapılan şikayetler üzerine merkez tarafından bölge kadılarına bu olayların önlemesi için emir gönderilmiştir.¹¹⁵ Benzer bir olayda ise Ordu ahalisinden bazı kişiler Papaz, Voyvoda ve Zabıtlere rüşvet veya zorla kanunsuz nikah yaptırmak istemektedir. Bu kişiler dinen nikahlanması caiz olmayan kadınları zorla Papaz, Voyvoda ve Zabıtlere nikah kıydırmak istemiştir. Yapılan şikayetler üzerine bu gibi olaylara karışan kişilerin yakalanması ve cezalandırılması için bölge kadılarına emir gönderilmiştir.¹¹⁶

Sonuç

Osmanlı devleti geç dönemlere kadar modern bürokrasiye ve vergilendirme kaidelerine sahip bir devlet olma yolunda çaba göstermiş ancak buna bir türlü vakıf olamamıştır. Modern devlet ve liyakate dayalı bürokrasisi her bireye ulaşabilen ve vergisini doğrudan

¹¹² MHŞ.ŞSC.d, hüküm 326.

¹¹³ Cuma Doğan, *39 Numaralı Kalabend Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir 2019, s.273.

¹¹⁴ BOA, A.{DVNSKLB.d...}, Defter No: 39, s.53.

¹¹⁵ MHŞ.ŞSC.d, hüküm 649.

¹¹⁶ MHŞ.ŞSC.d, hüküm 489.

alabilen bir yapıya sahiptir. Osmanlı devletinin tecemmüü toplumdan infiradi yapıya bir türlü geçememesi günevlik ve vergi sorununu her daim var etmiştir. Bu boşluktan istifade etmeye çalışan bir nevi anarşist başıbozuk mütegalibe ahaliyi sonuna kadar tehdit, talan ve yağma yoluna gitmiştir. Osmanlı Devleti'nde yaşanan eşkıyalık olayları, incelenen dönem boyunca Ordu bölgesinde de ortaya çıkmıştır. Ordu bölgesinde meydana gelen eşkıyalık olaylarının diğer bölgelerle kıyaslandığında hangi pozisyonda olduğuna dair çıkarımda bulunamıyoruz. Bu türden çalışmaların da yapılması gerektiği kanısındayız. Ordu ve havalisinde meydana gelen bu eşkıyalık olaylarında çeşitli sebepler vardır. Ordu bölgesi için ilk olarak söyleyebiliriz ki 1789 ve 1839 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde merkezi otorite boşluğu, iktisadi zorluklar ve bölgenin dağlık ve engebeli bir yapıda olması eşkıyalık için elverişli bir ortam hazırlamıştır. Diğer taraftan eşkıyalık olaylarının meydana gelmesinde olayın ahlaki ve psikolojik yönünün de etkili olduğu kanaatindeyiz. Çünkü insan her devirde aynı özelliklere, aynı endişe ve ihtiraslara sahiptir. Kısa yoldan zengin olma, emek vermeden kazanma, meşhur olma, herkesin konuştuğu kişi olma isteği her insanın benliğinde mevcuttur. İnsanın bu benliğine sözü edilen sebeplerde eklenince, kişi eşkıya olabilmektedir. Meydana gelen bu olay sonucunda diğer insanlar psikolojik ve sosyal durumlarına uyduğu için eşkıyalara gıpta edebilmekte hatta eşkıyalı bir kahraman gibi görebilmektedirler. Hal böyle olunca halk eşkıyalara her türlü desteği sağlayabilmekte, hatta eşkıya adına türküler söyleyebilmektedir.

Yukarıda açıkladığımız sebeplerden ötürü Ordu bölgesinde 1789 ve 1839 yılları arasında birçok eşkıyalık ve nizama aykırı olay meydana gelmiştir. Karadeniz ve Ordu sahillerinde korsanlar, karada ise ayan ve eşkıyalar faaliyet göstermiştir. Korsanlar yolcu ve zahire gemilerine saldırıp ticareti sekteye uğratmış, insanların canına ve malına kastetmiştir. Karada ise ayan, eşkıya ve bölge idarecileri halka çeşitli eziyetlerde bulunmuştur. Bölgede bulunan ayan aileleri birbirleri ile mücadeleye girmişlerdir. Bölgeye hükmetmek isteyen bu ayan aileleri amaçları doğrultusunda bölge halkına türlü eziyetlerde de bulunmuşlardır. Ayan ailelerinden en fazla ön plana çıkan isim Mustafa Ağa olmuştur. Başlangıçta mazlumun yanında olup nizama göre hareket eden Mustafa Ağa bir müddet sonra kendi nefsi doğrultusunda

eşkıyalık faaliyetlerine başlamıştır. Ayanların dışında bölgede birkaç eşkıya grubu ve bireysel suçluların varlığına da şahit olunmuştur. Bu suçlu kimseler bölge halkının canına, malına, ırzına göz dikip bölgenin huzurunu bozmuşlardır. Küçük çaplı eşkıyalar bölge madenlerine saldıracak üretimi olumsuz etkilemiştir. Yine bu suçluların dışında Ordu bölgesindeki bazı idarecilerin de halka eziyet ettikleri ve görevlerini kendi çıkarları doğrultusunda kullandıkları görülmüştür. Bu idareciler halktan fazla vergi almışlar bazen de eşkıya ile iş birliği içerisine girmişlerdir. Yine bu olaylara ek olarak bölge halkı arasında miras kavgaları, sınır anlaşmazlıkları ve borç alacak kavgalarına da sıkça rastlanılmıştır.

Ordu halkı karşılaştığı tüm bu nizama aykırı olaylar karşısında bölge kadısına veya direk merkeze şikâyetle bulunmuştur. Birbiri ile bağlantılı arşiv belgelerinden anlaşıldığı üzere hukuki süreç çok hızlı işlemiştir. Çünkü yapılan şikâyetle ilgili belge ve verilen ceza hükümlerinin tarihleri birbirine çok yakındır. Örneğin Hacı Ebubekiroğlu ve arkadaşları Fatsa bölgesindeki sim ve nühas madenlerine müdahaleleri sonucu mahkemeye sevk edilmişlerdir. Yalnızca bir ay sonra olay ile ilgili tetkikat tamamlanmış ve suçlu kişilerin cezalandırıldığı belge üzerine şerh olarak not düşülmüştür.

Osmanlı Devleti bu dönemde karşılaştığı bu tür nizama aykırı olaylara karşı çeşitli önlemler almıştır. Karadeniz ve Ordu sahilinde faaliyet gösteren korsan ve eşkıyalara karşı Karadeniz’de devriye gemileri yüzdürmüş, bireysel suçlulara karşı ise çeşitli cezalar uygulamıştır. Karada ise ayanlar devletin hizmetine alınıp diğer eşkıya gruplarını yok etmekle görevlendirilmiştir. Küçük çaplı eşkıyalar ve diğer suçlulara ise suçun mahiyetine göre cezalandırmalar yapılmıştır. Fakat Devletin içerisinde bulunduğu dahili ve harici sorunlar nedeniyle istenen sonuçlar elde edilememiştir. Ordu ve çevresinde ortaya çıkan büyük eşkıya grupları genellikle diğer eşkıyalar tarafından yok edilmek istenmiştir. Fakat bu durum yeni bölgesel güçlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Örneğin Mustafa Ağa Ordu bölgesinde ve civar bölgelerde diğer eşkıya gruplarını bastırmakla görevlendirilmiştir. Mustafa Ağa bu görevleri başarı ile yerine getirirken bir taraftan da gücüne güç katarak büyümüştür. Küçük çaplı eşkıyalar ve bireysel suçlulara karşı ise cezai yaptırımlar uygulanmıştır. Bu cezalar genelde

sürgün, kalebend ve idam cezaları olmuştur. Fakat bu cezalar idam cezası hariç caydırıcı olmamıştır. Çünkü suçlular ceza mahallerine gönderildikten kısa bir müddet sonra pişman olduklarını dile getirerek serbest kalabilmişlerdir. Suçluların birçoğu bu yol ile sadece serbest kalmamış aynı suçları tekrar işlemişlerdir. Ayrıca yapılan cezalandırmalarda suçlu kişilerin halinden kimse ibret almamıştır. Çünkü benzer suçlar aynı bölgede farklı kişiler tarafından işlenmeye devam edilmiştir. Yine benzer durum bölge idarecilerinin halka zulmetmesi veya fazladan vergi almaları olayında görülmektedir. Halktan fazla vergi alan idarecilere görevlerinden ihraç edilip gerekli cezaların verilmesi gerekirken sadece uyarı ile yetinilmiştir. Yine halka zulmeden veya emirlere uymayan idarecilere de rastlanılmıştır. Bu şahıslar yaptıkları nizama aykırı fiilleri merkeze nizama göre yaptık diyerek yanlış bilgi vermişlerdir. Buradan devletin denetleme mekanizmasının da zayıfladığını anlayabilmekteyiz. Diğer taraftan adaleti sağlamakla görevli olan bölge kadıları ve mahkeme görevlileri halktan rüşvet almakta ve ahaliden haksız vergi toplamaktadır. Hal böyle iken Ordu halkı çözümü ya merkeze şikâyet mektubu gönderme ya da evini ve toprağını terk etmekte bulmuştur. Lakin bu göç hareketi başka bir sorunu doğurmuştur. Çünkü İstanbul gibi yerlere giden Ordu halkı bölgenin nüfusunu arttırmış ve gıda sıkıntısına sebep olmuştur.

Sonuç olarak meydana gelen tüm bu olaylar Ordu halkı arasında huzursuzluğa ve türlü sıkıntılara sebep olmuştur. Osmanlı Devleti bu tür faaliyetlere karşı tedbirler almaya çalışsa da merkezi otorite boşluğu, ekonomik sıkıntılar, dahili ve harici sorunlar sebebiyle istenilen sonuçlar elde edilememiştir. Huzur ve asayiş sağlanmadığı gibi benzer olaylar ilerleyen süreçte de vuku bulmaya devam etmiştir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Defter Tasnifleri:

Atik Şikâyet Defteri; 4.

Başmuhasebe Muhallefat Halifeliği Kalemî Defterleri; 13077

Erzurum Ahkam Defteri: 1, 8, 9.

Erzurum Rikab Defteri: 12.

Kalebend Defteri; 20, 37, 39.
 Mühimme Defteri; 134, 139, 191.
 Mühimme-i Mektume Defteri; 2, 3.
 Tevziat Defteri; 3.
 Trabzon Ahkam Defteri: 2, 3, 4.
 Ünye Şer'iyeye Sicili; 8947.

Belge Tasnifleri

Hattı Hümayun:

249/14115/0., 39/1982/0., 78/3221/0., 1225/47882/0.

Cevdet Tasnifi:

Cevdet Adliye: 5/311/0.

Cevdet Askeriye: 551/23123/0.

Cevdet Dahiliye: 100/4956/0.

Cevdet Zaptiye: 62/3093/0.

Ali Emiri Tasnifi:

AE.SMST.III, No: 363/29008., 331/19180/0., 113/6826/0.

İbnül Emin Tasnifi:

82/7370/0.

Topkapı Sarayı Arşiv Belgeleri:

TS.MA. e. Evrak: 508/15/0., 1224/4/0., 1325/31/0.

Kitap ve Makaleler

Akdağ, Mustafa, "Celali İsyanlarının Başlaması", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 4/1, (1946), s.23-50.

Akkuş, Erol, *Ordu Efsaneleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2018.

Altun, İsa, *Ünye Kazasının İdari Yapısı (XIX. Yüzyıl)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2023.

Aras, Bekir Uğur, *191 Numaralı Mühimme Defterinin Latin Harflerine Çevirisi ve Değerlendirmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2018.

Bacacı, Sabri vd., *Ünye Şer'iyeye Sicilleri 1813-1872 (Değerlendirme, Transliterasyon ve Dizin)*, İstanbul 2013.

Baş, Mithat, *Ordu Yöresi Tarihi*, Ordu 2012.

Bay, Abdullah, "Canik Muhassılığı İçin Yapılan Siyasi Mücadeleler", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 19/19, (2008), s.60-75.

Bay, Abdullah, "Ünye Ayanından Canikli Genç Mustafa Ağa'nın Siyasi ve İktisadi Faaliyetleri", *Karadeniz Araştırmaları*, 7/7, (2005), s.60-75.

Baytimur, Suha Oğuz "Kal'abend Tasnifi Muhtevası ve Osmanlı Ceza Hukuku Açısından Önemi", *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, İstanbul 2018.

Baytimur, Suha Oğuz-Öncel İhsan, “Menteşe Bölgesinde Eşkivalık Olayları ve Nizama Aykırı Suçlar”, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/26, (2022), s.314-328.

Baytimur, Suha Oğuz, “276 Numaralı Mühimme-i Mektum Defterinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi” *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Süleyman Büyükkarcı Özel Sayısı, (2021), s.145-173.

Bilgili, Ali Sinan, *XVI. Asırda Karahisar-ı Şarki Kazası*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1989.

Çalık, Mustafa (ed.), *Tarihi, Sarayı, Konakları, Kadıları, Hattatları, Fındığı, Mısırı ve Gemiciliğiyle Ünye*, İstanbul 1999.

Çebi, Sıtkı, *Bütün Yönleriyle Dünden Bugüne Ulubey*, Ordu 1995.

Çebi, Sıtkı, *Çağlar İçinde Ordu*, Ankara 1978.

Demir Kırayit, Kader, *Arzuhallerin Söyledikleri*, İstanbul 2023.

Demir, Kader, *3 Numaralı Mühimme-i Mektume Defterinin Özet ve Transkripsiyonu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sinop 2017.

Doğan, Cuma, *39 Numaralı Kalabend Defterinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırşehir 2019.

Doğan, Oğuzhan, *1786-1796 Yıllarında Sivas Eyaletinde Asayiş Sorunları ve Eşkivalık*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2021.

Ekinci, İlhan, “XIX. Yüzyılın Sonlarında Ordu Kazasında Müslim-Gayrimüslim Nüfusu ve İlişkileri”, *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 1/1, (2006), s.55-87.

Ekinci, İlhan, “Büyük Ayanın Gölgesinde Ordu Kazasında Ayanlığın Gelişimi”, *History Studies*, 5/4, (2013), s.151-176.

Güler, İbrahim, “XVIII. Yüzyılda Orta Karadeniz Bölgesinde Eşkivalık Hareketleri”, *Osmanlı Araştırmaları*, 15/15 (1995), s.187-219.

Gürsoy, Ahmet, *Şehir Coğrafyası Yönünden Ordu*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1998.

Kara, Burcu, *XIX. Yüzyılda Ünye Kazasında Göçler*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2021.

Karagöz, Rıza, *Karadeniz’de Bir Hanedan Kurucusu Haznedarzade Süleyman Paşa*, Samsun 2009.

Orhankazi Sibel “XVIII. Yüzyılda Batum Sancağı’nda Eşkivalık Meselesi ve Asayiş”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 29, (2020), s.105-120.

Oy, Harun, *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Ordu*, Ankara 2021.

Öztürk, Temel, “Doğu Karadeniz Kıyılarındaki Ticaret Gemilerin Güvenliği, Türk Deniz Ticareti Tarihi Sempozyumu IV: Doğu Karadeniz”, 2012, s.216.

Pala, Hikmet, *Ordu Tarihinde Olaylar ve İnsanlar*, İstanbul 2015.

Saylan, Kemal, *1868-1914 döneminde Ordu kazası*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2007.

Sezen, Tahir, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, Ankara, 2006.

Tali, Şerife, "Ordu/Ünye Şehir İçi Hanlarından Günümüze Kalan Tek Örnek: Kefeli Han", *Karadeniz Araştırmaları*, 15/58, (2018), s.58-75

Uygun, Süleyman, *Fransız Seyyah ve Konsolosların Gözünden Ordu-Fatsa-Ünye*, Ankara 2023.

Yediyıldız, Bahaeddin, "Ordu", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.33, İstanbul, 2007, s.367-370.

Yediyıldız, Bahaeddin, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi (1455-1613)*, Ankara 1985.

Yediyıldız, Bahaeddin, *Ordu Tarihinden İzler*, Ordu 2018.

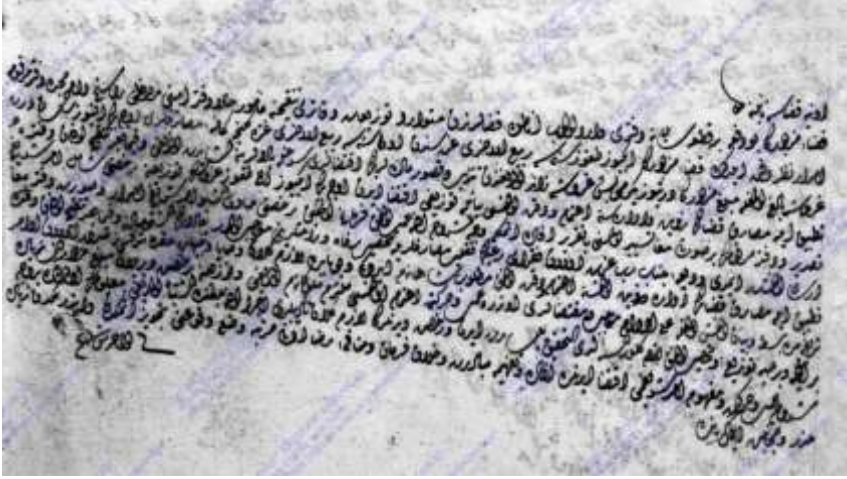
Yılmaz, Hacer, *2 Numaralı Mühimme-î Mektume Defteri Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ 2016.

Yılmaz, Songül, *2 Numaralı Mühimme-î Mektume Defteri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elâzığ 2016.

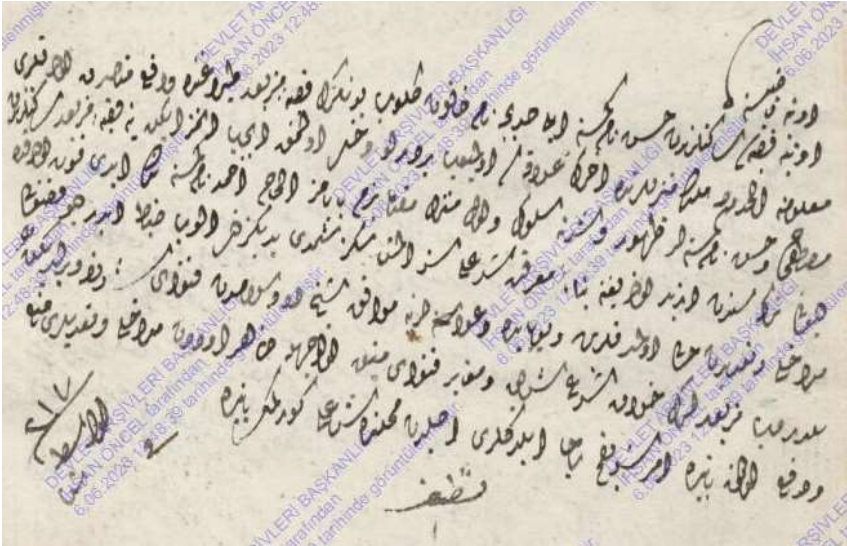
Yüksel, Murat, Yeşil, Murat "Kent ve Yaşam Ordu Kenti Örneği", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21/2, (2017), s.679-693.

EKLER

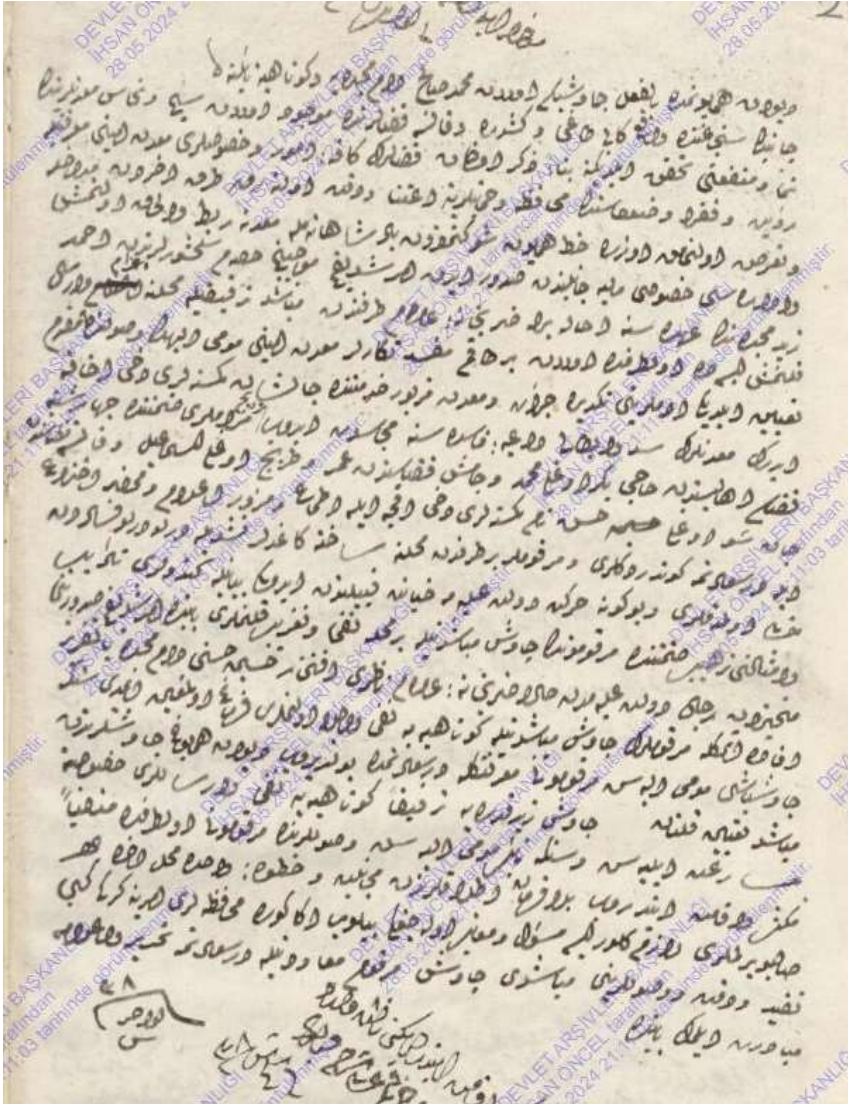
Ek 1. Ünye Kazasından kanuna aykırı olarak fazladan vergi alınması, bölge halkının merkeze şikayetleri ve tetkikat sonrası Ünye Nâibine yapılan uyarı hakkında BOA, A. {DVNS.TZEİ. d, Defter No: 3, s.175.

Ek 2. Mustafa isimli şahsın Hasan ve Hatice'nin baba mirası olan topraklarına zorla el koymak istemesi ve mahkeme tarafından Mustafa'nın cezalandırılması hakkında BOA, A. {DVNSAHK.TZ.d, Defter No: 3, s.25.

Ek 3. Hacı Bekiroğlu Mehmet ve arkadaşlarının Fatsa, Keşdere ve Kalıdağın'da bulunan sim ve nühas madenlerine müdahalede bulunmalarından dolayı Kütahya'ya sürgün edilmeleri hakkında BOA, A. {DVNSKLB.d..., Defter No: 37s.22.

Extended Abstract

Banditry is acting against the established order. In other words, it is remaining outside the law by moving in the opposite direction to the legitimate rules of the current system. There are many justifications for such behavior, but the most widely accepted reason is economic hardship. Due to economic difficulties, individuals fall into financial distress and see becoming a bandit and escaping to the mountains as a solution. However, it is often overlooked in evaluating these banditry incidents that the moral and psychological aspects of the situation play a significant role. Throughout history, humans possess the same characteristics, concerns, and ambitions. The desire to become rich quickly, to gain without effort, to become famous, and to be the talk of everyone exists in every individual's psyche. When these motivations combine with the aforementioned reasons, a person can turn to banditry. As a result, other people may admire bandits for their psychological and social conditions, even viewing them as heroes. Consequently, the public can provide all kinds of support to bandits and even sing songs in their honor.

The banditry incidents that occurred in the Ordu region during the examined period stemmed from these reasons. The events that took place not only in Ordu but throughout the Ottoman borders during this time were a result of a vacuum in central authority and economic crisis. Additionally, the prevalence of bribery, favoritism, and the appointment of incompetent individuals to positions of power were other significant causes for such incidents. If we categorize the banditry incidents in the Ordu region, they can be classified as mountain and road banditry, shop and house raiding, murder, and assault. The Ottoman State resorted to punitive measures against all these lawless acts.

Among the figures who stood out in banditry activities during the examined period, Mustafa Ağa was the most prominent. Mustafa Ağa primarily operated around the Canik and Ünye areas. We do not have much information about the birth, childhood, and early activities of Young Mustafa from Ünye. However, some sources indicate that Mustafa Ağa was trained by Hacı Ali Paşa, the founder of the Caniklizade family. Mustafa Ağa, who also served as the Canik tax collector, is sometimes referred to as Canikli Young Mustafa Ağa in various sources. Although his name is Canikli Mustafa, he is originally from Ünye.

We can access information about Mustafa Ağa and his early activities through documents from the 1790s. In 1791, Mustafa Ağa raided the mansion of Hayreddin Bey, the Canik tax collector who assisted the bandits. As a result of the ensuing conflict, Hayreddin Bey sought help from Abdullah Bey, the

chief of police in Samsun. Mustafa Ağa sent one of his men to Hayreddin Bey, informing him that Abdullah Bey had been killed and claiming he was not involved in the incident, thus evading responsibility.

By 1792, Mustafa Ağa was a folk hero who helped the oppressed, but starting from 1793, he began to act in his own interests. He sought to become the sole power in the region and started bandit activities, gathering other bandits to his side. He did not shy away from confronting any bandit or government official that stood in his way.

In 1793, Mustafa Ağa allied himself with Müderris El-Hac İbrahim Efendi and Müderris Hacı Ebubekir Ağa and went to the Çarşamba district with a large group of bandits. Here, he intervened in both revolutionary movements and bandit activities and also disrupted grain exports heading to the center. They drove out government officials trying to intervene and denied their actions in an official document sent to the center.

The people in the regions where Mustafa Ağa operated could no longer endure his tyranny. In December 1793, following numerous complaints from the local population to the government, an arrest warrant was issued for Mustafa Ağa. By 1795, despite being elusive, he had increased his influence and authority over the people of Ünye. So much so that the judges and leading citizens of Ünye sent a document to the center stating that, despite the complaints against him, Mustafa Ağa was not a bad person, obeyed the laws, and was loved by the people. In response, the center granted him amnesty on the condition that he repay his debts to the İrad-ı Cedid treasury. As time passed, Mustafa Ağa began to be referred to as a local notable in Ünye. For reasons of political expediency, the Ottoman State began assigning him tasks instead of punishing him. Instead of punishing Mustafa Ağa, the state sent him against other bandits. In May 1797, he was tasked with assisting the Erzurum Governor and Mine Director, Vezir Ziya Yusuf Paşa. Mustafa Ağa, along with his entourage, marched against Gedik Alioğlu, who had long been a bandit in Karahisar-ı Şarki, and Abdullah, the local notable of Ordu. Successfully fulfilling his assignments, Mustafa Ağa was given further responsibilities by the state, including the tax collectorship of Canik and the position of chief of police. In June 1798, he was assigned to join Vezir Ziya Yusuf Paşa to suppress Kurdish bandits named Hasanlu, Resmolu, and Duçek. He was also successful in this assignment.

After 1798, Mustafa Ağa broke free from the state's command and began to act again in his own interests. In June 1799, he was given a new assignment requiring him to come to the capital. However, he ignored this order and attacked Tayyar Oğlu in the Amasya region. When Mustafa Ağa was away

from Ünye for a while, it was reported by the Trabzon governor that peace and order had returned to Ünye. This indicates that even while under the state's command, Mustafa Ağa continued to oppress the local population. In 1799, he intended to transfer the administration of the Canik district to his friend Battal Hüseyin Paşa. However, the public opposed this and reported the situation to the center. In their report, they claimed that they had suffered greatly under Battal Hüseyin Paşa and threatened to revolt if he was appointed.

In August 1799, an order was sent to Trabzon Governor Battal Hüseyin Paşa regarding Mustafa Ağa. The order stated that due to his disobedience to state orders and his attack on Tayyar Oğlu in Amasya, Mustafa Ağa was to be captured, have his property confiscated, and then be executed. His head was taken by Hüseyin Paşa, and all his possessions were seized. It later emerged that Mustafa Ağa was not a common bandit, as investigations revealed he owned properties in various regions such as Akçay, Akraz, Çarşamba, and Ünye, including farms, fields, corn plantations, mills, lands, gardens, mansions, and castles.

Apart from Mustafa Ağa, many other notables existed in the Ordu region, and their conflicts are documented. These notable families, seeking to be the sole authority in the area, inflicted various hardships on the local population to achieve their goals. Mustafa Ağa was the most prominent among these notable families. Initially siding with the oppressed and acting in accordance with the law, he later turned to banditry for his own selfish reasons. Besides the notables, there were also several groups of bandits and individual criminals in the region. These criminals targeted the lives, properties, and dignity of the local population, disrupting the peace of the area. Additionally, it was observed that some local administrators also oppressed the people and abused their positions for personal gain. These officials overtaxed the public and sometimes colluded with bandits. Furthermore, disputes over inheritance, boundary disagreements, and debt-related conflicts were frequent among the local populace.

In addition to bandits and notables, there were also state officials acting unlawfully in the Ordu region. These officials sometimes disregarded orders from the center and overtaxed the local population. The local populace reported their dire situations to the center. However, instead of being punished, these officials were merely warned.

Numerous individual criminals were also observed in the Ordu region. These individuals engaged in actions against the law, banditry, refusal to obey orders, interference in unrelated matters, and oppression of the local

population. Additionally, disputes over inheritance, boundary disagreements, and debt-related conflicts were prevalent among the people. Criminals who disrupted public peace were generally sentenced to exile, and upon determination of their remorse, they were released.

While many lawlessness incidents occurred on land, the situation was not much different along the sea and coastal areas. Pirates, bandits, and individuals acting unlawfully were frequently encountered in the Black Sea and along the Ordu coastline. As a preventive measure, the Ottoman State deployed patrol ships in the Black Sea and along the coast during this period. These ships anchored in coastal areas when order was restored or when bandits disappeared.

The Ottoman State took various measures against these types of lawless incidents during this period. However, due to internal and external problems the state was facing, the desired results could not be achieved. Large groups of bandits emerging in various parts of the Ordu region were generally suppressed by other regional powers. However, this situation paved the way for the emergence of new regional powers. For instance, Mustafa Ağa was tasked with suppressing other bandit groups in the Ordu region and surrounding areas. While successfully fulfilling these duties, he simultaneously increased his power. Punitive measures were imposed on small-scale bandits and individual criminals, typically consisting of exile, imprisonment, and capital punishment. However, except for capital punishment, these measures.